

NEMES ALMÁSSY ISTVÁN KASSAI KERESKEDŐ ÉS BÍRÓ.

1573—1635.

Irta: KERÉKES GYÖRGY.

(Befejező közlemény.)

XV.

Bírói tiszte.

1. Tisztsége.

Kassa bírái a XVII. században. Címzés, bevezető sorok. A bírói állás kiválósága, sérelem ellene, Kasser, Hopporsorom. Megtisztelő meghívások.

Almássyt 1627-ben választották meg Kassa város bírájának s e tisztséget 3 évig viselte. Láng János fő- és Vass Mihály aljegyzők voltak mellette; később mindkettő bíróvá lett. Elődjei és utódai, vagyis a XVII. században Kassa bírái voltak:

Wenczel Márton 1590., 95., 96., 1600.

Rainer Menyhért 1598., 99., 1601., 14., 15., 16.

Materna András 1592., 1602.

Bocatus János 1603., 1604.

Samsdörfer Hom. 1605., 6., 7., 10., 11., 12.

Herczeg István 1608., 9.

Lang János 1617., 18., 19., 20., 24., 25., 26.

Varannai András 1621., 22.

Vinczös Pál 1623.

Almássy István 1627., 28., 29.

Vass Mihály 1630—33., 27—38.

Szőcs Miklós, aliás Kőszeghy 34—36.

Debreczeni Mihály 1639—41.

Reviczky János 1642—45., 1648—52.

Varjuk András 1646—47.

Szentkirályi Sebestyén 1653—57.

Kállay Mihály 1657—63., 1667.

Madarász Márton 1664—66., 1668—71.

Fodor János 1672—75.

Kinizsy János 1676., 1678.

Hoffmann György 1677.

Vida András 1679—82., 1688.
 Kassay István 1683.
 Fejja Dávid 1684—85.
 Demeczky Mihály 1680., 1686., 1687.
 Lengyel Ferencz 1689—90.
 Grasz János 1691—93.
 Vass Gáspár 1694., 96., 97.
 Györi Ferencz 1698—1700.

A városnak szóló leveleket mind a bíróhoz, legtöbbször egyenesen nevére címelve küldik. A kik nevét nem tudják, sokszor N. N.-et irnak. Nagyon gyakran címezik latinul, bár a tartalom magyar: Prudenti ac circumspecto viro domino Stephano Almássy judici primari liberae ac regiae Civitates Cassoviensis domino amico nobis observando.

Belül vagy latin a kezdet, vagy pedig magyar: Áldja meg az Isten kegyelmedet minden kívánta jókkal és szerencsés, boldog, hosszú élettel, kegyelmedet szeretettel, akarnánk ilyen dolog felől megtalálnunk. Az átvétel napját Almássy bíró sajátkezüleg írja rá és pedig legtöbbször magyarul, néha latinul.

Az összes a korabeli iratok, végrendeletek, szerződések elején ezen kitétel van: Almássy István bíró uram parancsolatjából. A bírót a város közönsége választotta évről-évre, a város kiváló tekintélyű és jómódu polgárai közül, kik több-kevesebb ideig a senatus tagjai voltak. Almássy, a mint látuk, több éven át grófi tisztet is viselt, követ is volt és több bizalmi küldetésben vett részt.

A bíró a város feje, legfőbb gondviselője, akarata nélkül a városban mi sem történhetett; épen a legfontosabb eseményeknek ő a kezdeményezője s végrehajtója, a mint Rainernél is láttuk. Parancsainak, miket esküdt társaival kiad, mindenki engedelmeskedni tartozik. A ki ellene vagy a hatóság ellen vét, szigorú büntetésben részesül. A fenmaradt iratok mindenütt a legnagyobb tisztelettel említik a bíró uram nevét.

De azért akadtak azon időben is, kik megfélemlítettek a község ezen első embere iránt tartozó köteles hódolatról, gögösen viselkedtek vele szemben, sőt megtagadták az engedelmességet. Ilyen eset a *Kasser Mihályé*.¹⁾

¹⁾ Kasser M. Bethlen Gábor münzmeistere, pénzverője volt. 1625-ben nyert Kassán polgárjogot és pedig igen nagy áron, 100 frt lefizetése mellett. A fejedelem még ez évben 56,000 frt árendáért bérbeadta a pénz verését a városnak. Kasser pedig, úgy látszik, boltot nyitott. Izgága embernek kellett lennie, mert sok bajt csinált. De a fejedelmi udvar első emberei (Bélaváry) p rtojják. Sőt 1634-ben nemességet kapott. M. Gazdtört. Sz. IX. 252. l. Kemény L. cikke.

Almássy bíró 1627. június 22-ikén a következőket jelenti a tanácsnak: „Pál papnak Kasser Mihály tartozott, de nem fizetett, hanem azt mondá neki, hogy vegyen boltjából annyi értékűt, a mennyi az adóssága. Pál pap azt felelte, hogy neki most semmi bolti marha nem kell. Nem tudtak megegyezni s elem jöttek. Én a város törvénye szerint, 15 napot tűztem ki a fizetésre, minek letelte után Kassert előhivattam, hogy fizessen. Mire így felelt Kasser: Ha tudtam volna, hogy ezért hivat kegyelmed, el sem jöttem volna. Törvény nélkül nem fizetek. Ihon vagyok, fogj meg, én ő felsége szolgája vagyok. Sarkon fordult, s ott hagyott bennünket.

Ez rút dolog, s az én és a kegyelmetek becsületébe vág. Hívásomra különben többször el nem jött, sőt Róth Gáspárnak valami menyegzőn azt mondta, ezek a lutheránusok a pápistáknak fattyú híres kurva fiai.“

A tanács ez ügyben azt határozta, hogy mivel nagy dolog van ő felségével (Bethlennel), nem jelenthetik fel; de eszökben tartják.

Deczember 21-ikén megint ily panaszt tesz a bíró Kasser ellen: Kasser hatalmaskodik és zavart csinál. Roth Gáspárt nyilvánosan a piacon rútul beste kúrva fiának mondta. S korábbi tettéért sem akarja büntetését elszervedni. Két polgár a község nevében kéri a tanácsot, tegyen valamit, mert ő felségét fogják megtalálni felöle. A tanács ismét csak azt határozta: várakozzanak, míg jobb mód lesz benne.

Nemsokára Eperjesről is panasz jött ellene. Klein Jakabot, ottani polgárt és kereskedőt az eperjesi Szentháromság napi sokadalomkor avval vádolta, hogy a polgárjog ellenére, krakkói emberrel czimborál, és társalkodik a kereskedésben. Eperjes kéri a tanácsot, hogy intse meg.

Ugy látszik, Kassernek csakugyan hatalmas pártfogói voltak, azért mert így viselkedni. U. is 1628. február 13-ikán a bíró a következőt mondja a tanácsnak: A hitvány Kasser Mihály dolgában, úgy látszik Bélavári uram szintén szeretne minket valamibe hozni, mert kérdé, hogy nem lesz-e ellenemre, ha többen kezességet vállalnak érte. Csinaltak is egy levelet s elem adták, hogy írjam alá.

A tanács véleménye is az, hogy valami van a dolog alatt. A kezések dolgát elfogadhatónak ítéli; de a bíró ne írja nevét oda arra a papírra.

A rossz példa ragadós volt. 1627 augusztus 13-ikán Almássy bíró jelenti: Im, ismét egy új Kasser Mihály kezd köztünk támadni Hopporsorom Mihály a katonai szállásosztáskor a rájutott tizedest nem akarta bebocsátani. Üzenetemre azt felelte, ha ezerszer üzenek, sem cselekszi meg.

De evvel a tanács erélyesen elbánt. Engedelmetlenségéért elcsukatta.

Különben e ritkán előforduló eseteket kivéve, úgy az egész tanács iránt nagy tisztelettel és figyelemmel voltak nemcsak a polgárok, hanem még a környék előkelő nemes földbirtokosai is. Bizonyítják ezt az alábbi, Almássy bírósága idejéből származó meghívások, melyek tanúságai annak, hogy a városi polgárság és a vidéki nemesség közt nem szakadt meg egészen a jóviszony.

Almássy mint bíró előterjeszti, hogy *Szeghy* Györgyné asszony lánya lakodalmára hívja meg a tanácsot. Kiküldik *Vass* Mihályt és *Molnár* Pétert „Isten áldásával és 2 darab 2¹/₂ gira ezüstpohár ajándékkal“ (1627. máj. 10. jk.)

Kecser András Peklénre lánya lakodalmára meghívja.

Homonnai Mária második hajadon leányát, rimaszéchi *Széchy* Borbálát házastársul adja bethlenfalvi gr. *Thurzó* Ádámnak¹. A lakodalomra küldjön követet a város.²) (1629.)

Abafi Miklós, tokaji kapitány özvegye, ura temetésére hívja Tokajba a tanácsot. (1629.)

Bárczai István és Ferencz, Bárczáról, bátyjuk temetésére hívják meg a tanácsot. Az elhunytat a felsőbárczai templomba temetik.

2. Magánkérelmek.

Alaghy M. kérelmei. Erdődi Anna grófnő kérelme. Csáki I. trombitást, Fülöp téglavetőket, Geccsini zindelyt, Bornemissza J. fogatot kér. Vadász Fábán bocsánatért esd. Pethe Anna levele a miszlókiak ellen.

A jó viszony jelei azon magánkérelmek is, melyekkel többször fordulnak Almássyhoz. Így *Alaghy* Mennyhért, környékbeli előkelő földbirtokos, a királyi tanács tagja³) Tályáról arra kéri Almássyt, hogy szolgálja lakodalmára óntálakat szerezzen kölesön.⁴)

Majd ismét Vizsolyból írja, hogy Eperjesen falkoniok-ot (falconet = kis ágyu) öntetett, s kifurására furót s elvitelére szerekert, továbbá egy ácsmestert kér Almássy révén. Rövid idő múlva megköszöni, hogy elküldték az ácsmestert, ki a fákat kiválogatta, a munkát az ácsoknak megmutatta, s kéri, hogyha ismét szüksége lesz rá, küldjék el újra.⁵)

Rövid idő múlva, újra van kérnivalója. Tályai épületére *Rákoczy* Pál deszkát adott s Lapis-Patakig el is vitette, kéri Almássyt, hogy

¹) 1636-ban elhalván, regéci uradalmát gr. Eszterházy Miklós kapja.

²) Kassa v. levéltára: 6292/15.

³) Szilágyi: A magy. Nemz. tört. IV. 196 lap. 1617.

⁴) Kassa v. levéltára; 6192.

⁵) Kassa v. levéltára: 6274.

„mivel a kegyelmetek szekerei alájönnek, hozassa ez alkalmatossággal 10 szekeren Tályára“ igéri, hogy megszolgálja e szivességet.¹⁾

Erdődy Anna grófnő Vizsolyból poharakat és kupákat küld be, melyeken kis egyengetés és igazítás kell. Kéri Almássyt, hogy parancsolja meg az odavaló ötvösöknek, hogy mihamarább igazítsák meg.²⁾

Csáky István (1634-ben szendrői főkapitány) Nagy-Almásról felmenő útjára a toronyból trombitást kér, ha csak tanuló legényt is, *hogy tenort* tarthasson az övé mellett, mert ő maga szükében van trombitásnak. Becsületes fizetése meglészen s vissza fogja küldeni.³⁾

Fülöp Miklós Felső-Gagyról, mint jóakaró urát és régi barátját, kéri Almássyt, hogy mivel arrafelé igen szükölködnek téglavető mesteremberekben, kerestessen számára vagy kettőt, kevés időre, csak addig, mig vagy 16—20,000 téglát vettetne velök; jámborul megfizet nekik.⁴⁾

Geccsini Mátyás Geccséről írja, hogy a Misla patak mellett malmot épít s 2,000 zsindelt akart venni hozzá a város jószágában. De az Almássy híre nélkül nem akartak adni. Kéri tehát, hogy adjon pecsétet, vagy czédulát rá. Személyesen kérte volna, de az ispán uram ott van a falukon s nem maradhat el mellőle.⁵⁾

A *hadháziak* a templom építésére 50 szál deszkát kérnek.

Vadász Fábán György bujdosó feleségét elhagyta és bujdosó legény lett, mert avval vádolták, hogy *Erdőzö* Andrást ő ölte meg. Esdeklő levelet ír Almássyhoz, hogy, őt szegény szolgáját ne veszítse szeme elől, s végezze dolgát, hogy bántása ne legyen. Isten után csakis benne van minden bizodalma. Imádságával és szolgálatával fogja jóakarátát meghálálni. Erdőzöt nem ő ölte meg, s csak azért futott el, mert azt hitte, hogy szegény lévén, ha fogságba esik, bár eddig jámborul élt, nincs is büne, senki sem lévén érte törekedő, nem eresztik el. (Ha a kegyetlen kivallatásokat meggondoljuk, nem csoda, hogy megjíedt, és elfutott.)⁶⁾

Bornemissza János, kassai alkapitány (vicegeneralis) Tokajból, arra kéri Almássyt, hogy a vasrostát, a mit csináltatott, szállíttassa Gönczig. (1629. aug. 30.)

Némi neheztelésnek, azon levélben találtam nyomára, melyet *Petthe* Anna (bizonyára *Petthe Márton* kalocsai érsek s 1604-ben királyi

1) Kassa v. levéltára : 6280.

2) Kassa v. levéltára : 6196/37.

3) Kassa v. levéltára : 6283.

4) Kassa v. levéltára : 6291/108.

5) Kassa v. levéltára : 6229.

6) Kassa v. levéltára : 6229/11.

helytartó rokona) Miszlókáról február 26-ikán Almássy bírónak írt, melyet korfestő tartalmánál fogva bő kivonatban közlünk.¹⁾

Miszlóka, 1620. február 26. Midőn *Alajhyhoz Keczer András* leánya lakodalmára mentem²⁾ hideg téli időben, Miszlókára tértem egy ebédre. Mikor konyhaszekerem beérkezett, seregestől rátámadtak a parasztok s ki akarták verni. Aztán magam cselédivel és házam népével, 2 hintőszekérrel, egy kocsi-val, 2 lovassal érkeztem be. Jól le sem szálltam, midőn cselédeimre hóhőrmódra fegyverekkel, dorongokkal futnak, a harangot félreverik, a házat, melybe húzódtak, rájuk rontották, fegyvereiket elvették, hármat agyba-főbe vagdaltak, a többit rút sebesen csaknem haló számra verték, az átkozott parasztok. Őkát nem tudom, senki sem bántotta őket, semmit, sem pénzen sem ingyen nem kértünk tőlük, sőt hogy a falu nehézségére ne legyenek, kevés velem volt gyalogosimat más útra igazítottam. Ha a paraszt szokása szerint azzal mentené magát, hogy bántása volt, bizonyítom Istennek, hogy nem igaz. Kegyelmed törvényt lásson és tudja, illő-e ily időben, februári téli hidegben az utasnak falun-városon megszállani. Az én jószágomon is szoktak, de jobbágyainnak nincsen szabadságuk, hogy valakit megtámadjanak. Petthe Anna.

3. Hivatalos kérelmek.

Tokaj, Bethlen, Bornemissza, Szemsey és Fuló Miklós, a hadházi kapitány, Hoffmann Gy. téglát, épületfát és zszindelyt, karót, vesszőt kérnek.

Az alábbiakban közöljük azon kérelmeket, melyekkel más városok, vagy magánosok hivatalos ügyekben fordultak Almássyhoz, mint bíróhoz. Többen kérnek építőanyagot, fát és téglát.

Almássy István bíró jelenti, hogy *Alvinczy* bemutatta neki *Tokaj* levelét, melyben 16,000 téglát kér a várostól pénzeért; de úgy veszi, mintha ingyen adnák, mert e földön pénzen sem lehet kapni. A templomot akarják vele „földelni, pagimentomozni“, mert eddig merő bűdös porból áll. *Alvinczy* is igen kéri a várost, hogy e nélkül ne hagynák szegényeket. *Szikszai* Mátyás ő felsége Bethlen udvarbírája is ír mellettök; egyszersmind a maga számára és ő felsége tarczali háza építésére is valami keveset kér pénzért.

A tanács határozata a következő: Bár a város nagy szükségét szenved téglában, de Isten tiszteletére adnak 6000-et. Ő felsége méltóságát maguk előtt viselve, nem szeghetik kedvét, 8000-et adnak neki, *Szikszainak* pedig szolgálatját tekintve, 2000-et. Bornemissza János

¹⁾ Kassa v. ltára 6291/89.

²⁾ E lakodalomra *Keczer András* Almássyt is meghívta.

önagysága számára pedig, mivel régen szolicitálja, 10,000-et.¹⁾ (1627. aug. 30. j. k.)

Szikszai M. öfelsége dolgára 1628-ban ismét 2—3000 téglát kér pénzért, parancsolja meg tehát Almássy a téglalátó uraknak, hogy adjanak. Engedje meg ő felsége tarczali háza számára Szt.-Istvánon és Kavecsánon valahány kemenceze meszet égettetni a mészégetőkkel.

Semsey Miklós Semséről épületre való fenyőfát és zindelyt kér a várostól. Rozsnyón neki is volna erdeje, de ez nagyon messze van.

Fuló Miklós abonyi alispán téglát kér és kap 2000 drb-ot (1627. szept. 23. j. k.)

Ő nagysága (bizonyára valamelyik Perényi) 3000 téglát kér, Nagy-Idára pénzért.²⁾

A *hatházi kapitány* városával együtt kéri, hogy a deszkát, melyet Kassa és Eperjes ígértek, adják meg, mert hozzá fogtak a templom építéséhez és igen vékony állapottal vannak.³⁾

A bor behozatalára kérnek engedélyt:

Gönczi György Bolgárról, bár ismeri a város törvényét, hogy Szt.-György nap után borát senkinek be nem bocsátják, kéri a várost, hogy az övét kassai háza pincéjébe bevihesse, mert itt nem lévén pincéje, a melegben kár esik benne. (Május hó.)

Stansith *Horváth* Krisztina, *Hoffmann* György özvegye, falusi korcsmai (osvai) számára 25 hordó bort vett *Zedekerthéről*. Kéri a várost, hogy kassa! házába bevithesse, s egyenkint kihordathassa, mert a mostani időben künn bátorságban nem tarthatja. A városban nem fog vele kereskedni.⁴⁾

Hoffmann György *Zedekerthéről* (bizonyára a fia a fentinek) engedélyt kér, hogy a város legközelebbi erdeiről karónak való fát és vesszőt hordathasson csürei, kertei megépítésére és sövénynyel való bekerítésére.⁵⁾

Bíraskodás.

Az ítékezés ideje és szigorúsága. Néhány ítélet *Simplicissimusnál*: megkorbácsolás; megkövezés, élve elásás, lefejezés, megvesszőzés, megkínzás, nyelvkiszakítás, megcsufolás. Almássy alatt: két megvesszőzés, két lefejezés. Határozat az ügyvédekre. Alaghy elszökött szolgája. Elkobzás. Adósság. Elvesztett gyűrű keresése. Panaszok az órás és kőműves ellen. A kallói kapitány és a sepsi főbíró tolvajokat keres. Kegyetlen kínzás. Boszorkányüldözés. Czigányok gyanúsítása. Gyujtogatás. Polgár fölött csak a város ítéltet. Az öt felvidéki város szövetsége. Tárnokszék. Pestis Pozsonyban.

A város polgárai fölött az önkormányzati jognál fogva a bíró és a tanács együtt szolgáltatták az igazságot. A tanács az ügyek számához

1) Kassa v. levéltára: 6198/16.

2) Kassa v. levéltára: 1695/57.

3) Kassa v. levéltára: 1696/73.

4) Kassa v. levéltára: 6229/34.

5) Kassa v. levéltára: 6229/87.

képest minden héten többször ült össze és pedig korán reggel 4—5 órakor. Szombat a kérvényezők napja (dies petitionum) volt, a többiek (dies judicialeken) ítélkezett a bűnösök fölött, tanuvallomások, de tortura alapján is. A büntetések elriasztó szigorúak. Simplicissimus, ki Almássy után pár évtizeddel tartózkodhatott Kassán, leír néhány korabeli ítéletet:

Kassán nagy rendet tartanak, kis ügyekkel nem mennek a hatóság elé, de a megtörtént vétséget szigorúan bünteti a bíró, a vétkezőt a bíró háza előtt a drabantok a földre fektetik és megkorbácsolják. Ha nagyobb a vétség, három korbácssal verték a hátát is néha annyira, hogy nem is bírta maga fölkelni, hanem egy tekenőben a borbélyhoz kellett vinni. Az én időmben egy istenkáromlót ítéltek arra, hogy egész éven át minden pénteken megkorbácsolják (harum pallizarum) de nem bírta ki, behalt.

Két év alatt különös *ítéleteket* láttam. Egy embert a következő módon *köveztek meg*: a vesztőhelyen a hátára fektették, karóhoz kötötték kezeit, lábait. Mellette egy nagy rakás kő volt elkészítve. A négy tagból álló hóhérszemélyzet először is egy nagy követ ejtett háromszor a mellére s aztán a többi apró követ addig dobálták fejére, nyakára, míg meghalt. Iszonyú látvány volt.

Egy rossz személyt, ki gyermekét megölte, élve elásták és *izzó vasrudat verték át a szívére*. Másfél rőf mély sírt készítettek, a bűnöst belefektették, kezeit, lábait karóhoz kötötték. Arcára a hóhér tövis galyakat rakott. Szíve irányában egy pálczát tartott, míg földdel behányták. A fejét az utolsó perczig szabadon hagyták, hogy az egyházi kenetet megkaphassa. A vasrudat a pálcza irányában a hóhér egy segédjével kalapácsal a szívébe verte. A másik kettő készen tartotta a tekenőben a földet, hogy az arczára dobja. Egy sikoltását még hallani lehetett s iszonyú látvány volt, midőn a föld mozgott a kinlódóval.

Egy férfi más állapotban lévő feleségét, részegen hazajöven, kardjával hadonázva véletlenül úgy megsebezte, hogy behalt. *Élve eltemetésre* ítéltek. De mivel felesége utolsó órájában megbocsátott neki és könyörgött érte, *lefejezték*. Előbb azonban egy lánczczal felesége koporsójához kovácsolták, s így kellett kísérni a halottat a temetőbe. Aztán a hóhér lefejezte. Nagy volt a részvét iránta, mert vétkét nagyon bánta s felesége is azt vallotta, hogy véletlenül követte el és mert szívből szerették egymást. Majdnem megkegyelmezték neki, mert jó katoná volt, de anyósa lánya vére megboszulását kívánta, addig járt a tanács nyakára, a míg kimondta a halálos ítéletet, hogy példát szolgáltatasson.

Ha valakit *megvesszőztek*, a vesszők nyelét hegyesre csinálták, a

bűnöst a pellengére kötötték, és a hátára a hegyes nyéllal egy vagy két keresztet hasítottak, hogy a vér lecsurgott és e helyre a hóhér még vagy harminczat csapott a veszszővel, s aztán felszabadíták s a városon keresztül kellett futnia; de kevesen éltek túl e kínzást.

Egy fogházör hanyagsága folytán többen kiszabadultak a börtönből a miért oly kegyetlenül *megkínozták* őt, hogy harmadnapra meghalt. Ez embernek mindháromszor magának kellett meghívnia az embereket saját kínzásához.

Bámulatos ítéletet mondtak egy polgár fölött, ki a felsőséget gyalázta és becsületében megtámadta. Mivel e felsőség volt a vádló, nem akarta, hogy bíraskodjanak fölötte. A 4 szabad királyi város Eperjes, Bártfa, Kis-Szeben, Lőcse 4 meghívott tanácsa ítélkezett: hogy *nyelvét kiszakítsák* s pellengére akasztzák. Mivel katolikus és vitéz katona volt, ki a törökök ellen harczolt, arra változtatták az ítéletet, hogy három vásári napon a tanácsház mellett fellálított széken hangosan kiáltsa, hogy mint egy kutya úgy ugatott, mikor az előljárást gyalázta a miért bocsánatot kér, s az első ítéletet is megérdemelte volna s köszöni a megkegyelmezést. Mellette egy edényben bélsár volt, ezt a hóhér e szavakkal: mivel úgy ugattál mint egy kutya, nem érdemelsz mást, hogy céda szádat ezzel betömjem, arczához mázolta, és úgy pofon vágta, hogy a székről lefordult. Ezután polgárjogait ismét visszakapta.

Almássy bírósága alatt is hoztak néhány súlyos ítéletet:

Gyöngyösi Anna, ki már nem gyermek, hanem fölélemedett ember s ki gazdasszonyát, kit mint édes anyját kellett volna szeretnie és marháját őriznie; ő pedig szép ezüst marháját és pénzét ellopta és megszökött: ezért megérdemelte volna a halált, de a tanács megszánva ennyi ideig való saranyaruságát, a henger (hóhér) kezébe adja ki 8 órakor a pellengéhez kötve erősen megvesszőzze. Aztán a várost örökre hagyja el.

Lengyel Stanisló fogházört, kinek részegeskedése miatt egy halálra való lator asszony az ajtón elszabadult, hasonlóra ítéltek. Felesége a büntetést nézze végig s ő is távozzék a városhól.

Hegyi Istvánnét, Anna asszonyt, ki többszöri intelem daczára hűtelen volt a férjéhez, lefejezésre ítéltek.

Szörös Györgyöt lopásért előbb akasztófára ítéltek; majd kérelmére lefejezésre.

A város egykorú jegyzőkönyveiben még számos ítélet van följegyezve, melyeket Almássy korában hoztak, de ezek feldolgozását nem találtuk itt czélszerűnek, nagy terjedelmüknél fogva külön tanulmányt kívánnak. Éppen ezért csak néhányat jegyezzünk itt föl, melyek korfestők pl. az ügyvédekre hozott határozat, boszorkánykeresés, vagy a melyek

némileg gazdaságba vágnak, vagy a vidék és város kapcsolatát jelzik.

Az *ügyvédekre* vonatkozó határozat a város 1627-iki jegyzőkönyvében van s minden magyarázat nélkül is érhető. Így hangzik: Mivel városunkban a gonoszság szörnyen eláradott, jelesül azok közt, kik pénzzel fizethetik a prókátorokat. Mi miatt az ügye-fogyott, költségtelen ember ugyan derék igazságban sem mehet elől. A prókátorok miatt beszélni sem mernek, mert szavukba kapva új pert indítanak. Miért sem folyamodóktól, sem törvénykezésen nem fogadja el a tanács a prókátort, adja elő dolgát kiki ügy, mint Isten tudnia adta.

Az ember gyarló és bűnös volt akkor is. A vétkek minden nemére találunk. Garadnai *Török István* (talán épen az, ki feleségét verte) 26 vétket vall be; többi közt lopott lovakkal kereskedett. *Egy lator* a tortura alatt bevalja, hogy 25 frtéért fölbérelve, felégetett egy malmot, de a díjat nem kapta meg. *Egy legényei nemes* ember, egy kassai polgárral az itteni sokadalomkor összeverekedett.

Alaghy Menyhért országbíró Vizsolyból egy *hűtlen szolgálta* ellen tesz panaszt. U. i. a volt kassai patikáruslegényt fogadja szolgálatába, kinek eddig volt főnöknője évi 40 frt fizetésből csak egy ruhának való posztót adott, melyet *Krakkóból* hozott. Új ura arra kéri Almássyt, hogy fizettesse meg a még járandó összeget. De csakhamar már egy újabb levélben arról panaszkodik Alaghy, hogy midőn innen a várból, a fejedelem elé ment, a hitvány német patikus megszökött, pénzben és patikában nem kevés kárt tett. Kéri tehát Almássyt, hogy fogassa el. Midőn pedig ez megtörtént, megköszöni.¹⁾

Egy másik levélben pedig arra kéri Almássyt, hogy adassa vissza egyik szolgájának azon marhákat, melyektől *a kassai czéh* megfosztotta, mivel az nem a szolgáé.

Rákóczty Pál Zboróról bizonyos adósság behajtására kéri Almássyt. U. i. *Poroszlay István* kassai lakos pénzt vett föl egy nemes asszonytól, ki Rákócztynak volt adósa és ez adóslevéllel fizetett, vagyis követelését átruházta. De Poroszlay többszöri levélfelszólításra is tétovázik.²⁾

Gr. Erdődi Annának egy gyűrűje elveszett, kéri Almássyt, hogy szolgájának Kassán levő holmiját vizsgálta meg.

Kellemesi Sándor Budamérről, kéri Almássyt, hogy a városi órásmestert intse meg, mert két óráját megtartotta, s nem építette meg, holott kötelessége lett volna.

Gönczy Zsigmond Csányból azt kéri, hogy *Tóbiás órát* szólítsa

1) Kassa v. levéltára. 6219.

2) Kassa v. levéltára. 6225.

föl, hogy rögtön költözzék ki házából, mert a 15 nap, melyre ígérte, elmúlt.

Kassai *Kőmíves György* az elpusztult szikszói templomot nagyjában megjavította, s pénzt kért. De azon választ kapta Almásytól, vigye végbe teljesen, akkor megfizetnek.¹⁾

Nyári István, Kálló várkapitánya, tolvajokat keres s kérdi Almásytól, nem tud-e róluk?

A szepesi főbíró marhalopók elfogatása ügyében ír.

Az akkori *kegyetlen büntetésekbe* enged bepillantani Szikszó azon levele, melyben Kassától hóhért kér. U. i. *Perényi György* abauji főispán szolgáját megölték. Perényi a bűnösöket elfogta s erősségébe vitette s úri székén ítéletet hozott rájuk, úgyszintén Szikszó is a maga törvényszékén. Mivel pedig a közelben a törvénykivánta exequálást, kizotatást, lófarkon való meghordatást és négygyé vágatást elvégző mesterember nincs, kéri Kassát, küldje el hóhéraját, kit illően megjutalmazva visszaküldenek.²⁾

A boszorkányokban még hisznek. *Harsányi Farkas* Radácsról 1628 júl. 19-ikén azt írja Almásynak, hogy mivel a boszorkányság eláradott, a főispán megparancsolta, hogy az efféle személyeket keressék fel. Kezébe került egy *Juhász Dorkó* nevű, ki Kassa jószágából futott meg, mikor a menyét, *Juhász Margitot* 4—5 éve Kassán megégették. Kéri a főispán az akkori tanúvallásokat.³⁾

A cigányok akkor is gyanús személyek voltak. *Ábrámfi Gáspár* Sárospatakról, arra kéri Almásyt, hogy az ő ura ő nagysága (Rákóczy) István nevű oláhezigányát bocsássák szabadon. E cigány ő felsége Bethlen Kassán levő cigányainak Bálint nevű vajdájának leányát vette feleségül. S midőn apósát ment látogatni, egy mentét láttak rajta, melyért egy ember megfogatta. Mivel pedig Ábrámfi előtt bebizonyították hogy vette ezen mentét, bocsássák szabadon.⁴⁾

Kékedy István Nádasdról, arra kéri Almásyt, hogy molnára ügyét, ki 4 kerekre járó malmát tövig felégette s s felépítése néhány 100 forintba került, ne halogassa.

A város polgárai bíraskodás tekintetében csakis a bíró és a tanács elé tartoztak. A polgárok e jogát maga a város is igyekezett megvédelmezni. *Beleny István* viceispán szolgáját *Bessenyei János* kassai polgár Kassán megfogalta. Ezért őt *Beleny Jászón*, jószágában törvény elé akarta állítani, de nem jelent meg. Bepanaszolta őt a vármegyénél s

1) Kassa v. levéltára: 6291/12. 1629.

2) 6229/15. Kassa v. levéltára.

3) Kassa v. levéltára: 6229/31.

4) Kassa v. levéltára: 6229/29.

a várost is felhívta, hogy intse rá. Az ügyet június 8-án Almássy terjesztette a tanács elé, mely kimondta, nem engedi meg, hogy Bessenyei ott megjelenjék. A dolog itt benn leit, kinek baja van concivis atyánkfíával, itt keresse. (1617.)

Politikai, vallási és közgazdasági érdekei védelmére az *öt felvidéki város*: Kassa, Eperjes, Lőcse, Késmárk, Bártfa, már régebben szövetségre léptek egymással. Almássy idejében is sűrű érintkezésben állottak egymással.

Minden felmerülő fontosabb ügyben együtt tanácskoznak. Így egy ízben Almássy, mint bíró jelenti a tanácsnak, hogy Eperjes városa átírt, küldje Kassa egyik emberét hozzájuk, mert nagy dolgok érkeztek oda, melyekben nélkülök nem akarnak határozni. *Láng Jánost* és *Vass Mihályt* küldik követekül.

Még kényesebb *házassági ügyben* is szava volt a város szövetségének, amint Almássy további jelentése bizonyítja: Zablérusz uram írt az öt városnak, hogy egy nemes ifjú harmadfokon atyjafiát akarja elvenni; császár ő felsége már beleegyezelt, de az öt város kiváltsága szerint nem akarnak híre nélkül egybekelni.

A városok feje a tárnokmester, az igazság-ügyekben főlebbviteli hely a *tárnokszék*. Ezen is közös megegyezés útján jelennek meg. Birósága idején Eperjes átír Kassának, hogy a mint Bártfa is óhajtja, köszönjék meg a tárnokmester atyai gondoskodását s adják tudtára, hogy ne tartsanak most tárnokszéket, mert inter arma silent leges. S ezenkívül úgy is elég költségük, volt s nincs is felebbviteli ügyük.¹⁾ Nemsokára ismét átírják, hogy annyival is inkább hataszszák el, mert a pozsonyiaknak is el kellene jönniök vagy legalább a ládat könyvestől el kellene hozni. Ez pedig félelmetes dolog, pestis vagyon s atyánkfíai az ott való aérnek infectióját könnyen inhibiálhatnák.²⁾

Együtt jelennek meg a szövetséges városok az *oktáván*. Eperjes felhívja Kassát, hogy mint a többi négy város, Kassa is küldjön követeket Lőcsére a lőcsei oktávrára, hogy a közjót munkálják, és jogaikat oltalmazzák.³⁾ Majd ismét ír, hogy a lőcsei oktáván a tárnokmester a nádorral együtt jelen lesz. A tárnokmester neheztel. Szerezzen a város notariususa a székházhoz közel az ő számukra is szállást és pénzért 2 akónyi ó bort, ki sem édes sem igen erős. Satis ad intellectum (elég a megértéshez), teszik hozzá: T. i. a tárnokmestert akarják kibékíteni, mert nyomban ajánlják is valami gazdálkodással (ajándékkal)

1) Kassa v. levéltára: 6402/5.

2) Kassa v. levéltára: 6402/11.

3) Kassa v. levéltára: 6291/74.

lenni ő kegyelméhez, sőt annak felette a palatinus urat is találja meg minden város illő honoráriummal.

4. *Viszály a kassai magyar és német polgárok közt 1629-ben.*

Kassa minden valószínűség szerint eredetileg német telepítvény volt. Idők folytán nagyobb számmal szlávok és kisebb számmal magyarok is beköltöztek a város falai közé. A török hódoltság idején azonban a magyarság mindinkább a túlsúlyra kezd jutni. Sok alföldi magyar menekül ide a törökök elől, bizonyítják a Zegeói, Zakmári, Szalánkeméni, Debreceni, stb. nevek. A nemzeti fejedelmek, Bocskay, Bethlen, Rákóczy, sőt korábban, Szapolyai, a magyarságot pártolják és emelik. Meglátszik ez a város jegyzőkönyvei nyelvén, mely eddig német és néha latin volt, most magyarrá lett, meglátszik tisztviselői karán, tanácsán, mely annyira magyar, hogy midőn lengyel levelet kap, nem tud határozni, míg le nem fordíttatja s a német tábornokhoz küldött köszönete mellé német tolmácsot kénytelen adni. Még a tót pap sem tud tótul praedikálni, csak írásból olvas (Városi szabályrend. 1618.) 1622 táján még Eperjes is magyar leveleket ír Kassához, holott eddig mindig németül levelezik.

A magyarság e túlsúlya természetesen nem tetszhetett a németeknek. Így támadt ez alábbi viszály, melyben épen Almássynak kellett itélkeznie.

1629. jún. 28-ikán Almássy bíró elé jövéen:

Váradí János és Bartha Zabó Márton tárgymesterek, az első a következőket terjeszti elő: Tisztelendő nemes uram, bíró uram és tanácsbeli nemes uraim! alázatosan adom tudtára kegyelmeteknek, hogy már többször voltam tárgymester s tavaly is becsülettel megválasztottak első tárgymesternek s most pünkösdkor kezökbe adván, hogy mást válasszanak, de ismét engem választottak elsőben aztán Czurman Ádámot, Bartha Zabó Mártont és Márton Vargát s ily rendben is ültettek le s a tárgylövésig így maradt a dolog.

Most pedig, hogy immár hétfőn meg akartunk indulni szép renddel, a kis Pánczélgyártó nagy fenszóval felkiáltta: Add a cirkalmat, Váradí uram, Ádám uramnak, mert ki nem megyünk. Mondok, nem adom. Azonban a hóstáti Gerber ugyan nagy rivalkodva mondá: Add Ádám uramnak a cirkalmat, mert bizony ki nem megyünk. Én mondék Ádám uramnak: Menjünk el édes Ádám uram.

Azonban szépen elindulván Ádám urammal, immár mentünk jó módjával, hát a német uraim nagy zszibongással tőlünk meghasonlanak és nem is jövének utánunk. Ezután üzentünk a dobosnak, hogy jöjjön elől. Nem jöttek és Ádám uramat is visszahitták. Mondám: Édes Ádám uram, eredj és hijjad őket. Elmene, de magát is ugyanott megtartóztatták.

Igy ütötenek partot ellenünk; de hitem szerint mondom, noha vén ember vagyok, de Isten ügysegélyen, hogyha valamelyik a czirkalmat akarta volna kivenni kezemből, az úristen látja, hogy kardomat kivontam volna és más dolog következett volna. Azért kegyelmetek lássa, mi velek nem pörölünk; de ez az egész magyar nemzetnek nagy gyalázatjára esett, a mit rajtunk cselekedtek.

A bíró és tanács azonnal mind összegyűjtötte a tárgylövöket és kérdezék: mért cselekedték ezt s ki az oka a háborúságnak, hogy így meghasonlottak a magyaroktól. Azt felelék, hogy mindnyájan cselekedték, mert Ádám Czurmant választották főtárgymesternek és Váradí János a czirkalmat nem akarta oda engedni.

A nemes tanács elcsodálkozván, hogy merészen azt mondják, hogy mindnyájok dolga. Kiléptették őket, és azt találták: mindnyájan vitessenek a börtönházba. Előhíván őket, bíró uram nagyszép szóval is előszámlálván, miért nem kellett volna ezt cselekedni, végre dorgálással is cselekedeteket előhozván, megmondá, hogy mind a börtönházba menjenek. Erre szörnyen kezdenek istenkedni és kérni, hogy ne vitessenek el. A nemes tanács gondolkodván, azt találta, hogy méltó a nemes községnek is tudni ezt és a háboruság okát is kikeresni, ezért a holnap napon 8 órákor mind feljöjjenek.

A következő nap jun. 29-ikén a bíró így szólt a megjelent községhez: Kegyelmeteket nagy szívemnek fájdalmával kelletett egybegyűjtenünk, mivel hogy a napokban a két natio közt esett háboruság és pártütésben nem akartunk semmit sem cselekedni, hogy ne mondják, hogy csak mi cselekedtünk. Kegyelmetek azért jól gondolkodván e dolog felől, igen-igen meglássa, mit tegyen, mivel ebből oly dolog következhetett volna, hogy talán soha olyan városunkban nem esett, csak egy szablya vonás lett volna is. Mostan pedig generalis uram sincs itthon és bizony ő felsége is ki tudja mit kezd ebből kihozni. Tudja kegyelmetek, hogy ki szép egyezésben voltunk eddig, a két natioval s mostan egynehány maga gondolatlan emberek miatt, csak Isten tudja, mi nem esék a városban, kiért a régi időben fejének is el kellett volna esni, a ki ily háboruságot inditana avagy erre okot adna. Mi eleget törtük tegnap fejűket rajta mint határozzunk; de mivel még nemhogy megalázták volna magukat, de egyben conspirálván, egyenlőképen merészen mondták előttünk, valamit egyik cselekedett, mindnyájan cselekedték.

A község szavazással így határozott: Mivelhogy Márton Eisestein és Erhard Saleher a nemes község száma közt lévén, tudhatták volna, hogy a háboruságra nemhogy okot kellene adni, de sőt ő nekik feddeni és csillapítani kellene azért e kettőnek város igazá elvétessék, a nemes község száma közül mindjárt kirekesztessék és mestersége is letéessék.

Páncélgyártó Györgytől is vétessék el a város igazsága és Süveges Istvánt, Óragyártót, Vesele Vargát, Placzkó Györgyöt a nemes tanács érdemük szerint büntesse meg másoknak például.

És ezután a tárgymester választás ne a céhesek által legyen, hanem a nemes tanács rendeljen mindenkor arra való személyeket és így a tárgymester választás és szabadság a céhesek közül elvéteik, mivel sok háborúságra való okot adtak mód nélkül valóságukkal.

Jul. 5-én az elítéltek kéri a tanácsot, hogy mersékelje haragját. Határozat, hogy „elhalad“. Júl. 12-ikén Páncélgyártó György kér gratiát, s hogy adják föl neki ismét a város igazságát. De a tanács azt feleli, nem lehet, mert nem kicsiny dolog ez. Aug. 29-ikén is folyamodnak, hogy tudatlanságból cselekedtek, de sikertelenül; mert a határozat így szól: mostan még elhalad.

Szept. 6-ikán ismét kéri a tanácsot, hogy Istenre nézve adják meg a város igazságát. Végre „megszánva őket megadják, de fizeseinek külön-külön 40—40 frtot, Georg Pancermacher 20 forintot¹⁾

5. A mezőgazdaság intézése.

Garadna nem képes a jobbágmunkára. Jobbágyok és szakács visszakövetelése Napszámberék. Husárok. Borárok.

Kassa földjeit a jobbágyközségek művelték. De ezek sokat szenvedtek. *Garadna* keserves levelekbén panaszkodik, mennyit kelle a hatalmasoktól szenvednie. Midőn 1624 februárban Almássy a garadnai bírónak megparancsolta, hogy 100 köből árpát vessenek a forrai földbe, „a szegény garadnai jobbágyok“ kéri Almássyt, hogy hagyjon evvel békét nekik, mert elégtelenek rá s elpusztulnak mindannyian, ha kényszerítik rá őket. Szénájukat a vizek mind elvitték, barmaik a sok éhség miatt halószámba vannak. Az őszi vetést is 10 köböllel szaporítani kellett. Most is Szántón vannak ganajt hordani, azt sem tudják, haza hozzák-e a barmaikat. Bárcsak zabot tudnának a város számára bevetni, de arra sem elegendők.²⁾ (1628 februárius 24.)

A földműveléssel szoros kapcsolatban van a *jobbágyok helyzete*. Mint munkaerő, a sok embert pusztító háboruban becses a jobbágy, az urak nem akarják őket birtokaikról elengedni.

Erdődi Zsuzsána hanusfalvi jobbágya a hostátra jött lakni, kéri a várost, adja vissza.³⁾

¹⁾ Ez ügynél nem kevésbbé érdekes egy, szintén Almássy bírósága idején Kassán fölmerült hamis pénzverés, a melyet ezen folyóirat 1901. évi folyamában közzétettem.

²⁾ Kassa v. levéltára : 6229/19.

³⁾ Kassa v. levéltára : 6229/65

Sztankai Miklós hanusfalvi jobbágya is — házát elpusztítván — a város hostátjára jött lakni. Ő is vissza kéri.¹⁾

Bárius Demeter szakács-szolgája Szendrőből megszökött. Kéri Almássyt, hogy mint a város első gondviselője, kitől minden függ, adassa vissza, a mint szokták.

A mezőgazdasághoz tartoznak a *napszámok*, az állattenyésztéshez a *húsarak*, a szőlőmiveléshez a *borárszabások*. Almássy bírósága alatt a napszámokat következőkép határozták meg:

1627. jul. 9.

Egy köteltől szakmányban 1 f.
50 d., 4 kenyér, 4 font hús.
Napi számosnak 9 dénár, étel,
ital.
Kévekötlőnek 12 dénár étel, ital.
1 kötél zabtól, árpától, fütől 23
d. 2 kenyér, 2 font hús.

1629. június 28,

1 f. 50 d. 6 kenyér 6 font hús.
U. a.
U. a.
33 d. s u. a. kenyér és hús.

1628. okt. 23-án szüreti napszámok.

A szedőknek 3 dénár és étel, ital.

A putonosoknak 6 dénár és étel, ital.

1629. ápr. 3. A szőlőművesek napi száma:

Metszőnek, nyitónak, homlitónak, karóverőnek 15—15 dénár.

Ganajhordónak, karóverőnek 9—9 dénár.

Hús árszabások:

1629. máj. 12.

1 font hús 3 dénár,

$\frac{1}{4}$ bárány 15 dénár, alábbvaló 12 d.,

$\frac{1}{4}$ kecske 8 dénár.

Ha többet vesznek, 200 frtot vesznek a czéhen.

Bor á r a k:

„Mivel a városban sok beteges ember van, 1629. ápr. 5-én kimondják: 45 dénárért adnak ó-bort.“

November 8-án Almássy bíró a tanácsban kérdi: „Mivel Szt.-Márton napját Isten segítségével megértük, midőn a város korcsmája megújúl, határozzuk el, mikép adjuk a bort?“ kimondják, hogy az ó-bor itczéjét 18, az újét 15 dénárért mérjék, mert ez évben kevesebb termett,

¹⁾ Kassa v. levéltára: 6229/100

mint várták s mert csak drágán vehettek a város számára. Bor-uraimék vegyenek még különben 150 v. 200 hordóval.

1627 nov. 9-ikén a bíró indítványára kimondják: az ó-bor itczéje 20, az újé 12 denár. De a bor urak alámenjenek s vegyenek idején bort.

6. Ipar és czéhügyek.

Versenygés, féltékenység. A mészárosok a hentések, a vargák a hemplerek és kalmárok ellen panaszkodnak. A kassai vargák a gönczieket és jászóiakat nem engedik árulni. Kassa ipari főlénye; az eperjesi erszénygyártók, a jászói takácsok, szepsi esiszárok, jászai takácsok a czéhszabályokat, a tarczali főbíró az árszabást kéri. A kassai süvegesek az eperjesieknek előljáróik. Süvegcs-gyűlés Nagyszombatban. A gönczi és jászai vargák kérelmé. A szepsi és rozsnyói vargák kibékítése. A kassai szabók új czéhlevele. Az ötvösök. Koméntios mesteremberek. Német mesteremberek Patakon. Rákóczy János kőműveséért. Kassa kőművest fogad Eperjesről. Gyapuvétel Keczertől. Új hámor-építési engedély. Vándorló mesterlegények. A czéh gondviselése.

Az iparosok ügyeit első fokon a czéhek intézték, honnan a tanácsshoz lehetett felebbezni. A fontosabb ügyeket azonban első fokon is a tanács intézte. A czéhek dolga, vizsálya, óhaja pedig egyenesen a tanácsa elé tartozott. Almássy bírósága alatt e téren számos ügy merült föl.

A czéhekben a versengés, féltékenység rendszerint akkor ütötte föl fejét, ha rosszul ment az üzlet s megnehezedett a megélhetés. Ennek jele az, hogy a mészárosczéh kéri a tanácsot (1628.), hogy a hentések ne vágjanak s a húst a majorokban ne mérjék oly szabadosan. A következő évben pedig arra kéri a tanácsot, hogy a generális (Bornemissza) hempler-mesterekkel ne vágassa az ő kárukra a húst. A tanács teljesíti kérésüket.

A *vargaczéh* azt kéri, hogy a hemplerek sarút, a kalmárok uras sarút ne árulhassanak. A tanács megígéri kívánságuk teljesítését; de olcsóbban műveljenek.

Rosszul mehetett a vargák dolga, mert a vásárra jövő idegen vargáktól féltik kenyerüket s háborgatják őket.

A *gönczi vargákat* a kassaiak az elmúlt sokadalomban nem engedték árulni. Göncz városa ír mellettök és kéri, hogy engedjék meg, úgy mint régen. *Szabó András* bíró ki is hallgatott öreg özvegy-asszonyokat, 61—95 éveseket, kik azt vallották, hogy mindig szabad volt Kassán bocskort, sarút, bodor bőrt árulni, de csizmát csak mikor a vásárt megeresztették, akiben dufultus volt, megbüntették. A vargák ügyekben követeket is küldöttek Kassára, s melléjök egy tanácsbélit is, hogy mindeneket megértsenek s ha kell szóljon mellettök.¹⁾

A *jászói vargák* is kéri a tanácsot, hogy mondják meg a kassai

¹⁾ Kassa v. levéltára: 6291/79—94—132.

vargáknak, ne háborgassák őket a művekben és törvényökben, melylyel 135 év óta élnek.

Kassa ipar tekintetében a környéken egész Eperjesig, Rozsnyóig kiterjeszkedve bizonyos főnhatóságot gyakorolt. Ő adta nekik a céhlevelet. Így az *eperjesi erszénygyártók*, mivel sok egyenellenség van köztük, kéri a kassaiak czéhszabályát.¹⁾

A *jászai takácsok* és a *szepsi csiszárok* a város pecsétje alatt az ilteniek czéhlevelét kéri. A tanács az elsőnek 15, a másodiknak 20 frt-on kiadja. A szepsi csiszárok azonban kéri, hogy kevesebbet vegyenek rajtok, leszállítják tehát 18 frtra.

A *josvai takácsok* is kéri a kassaiak czéhtartását, hogy jobb módjával és tisztességesebben éljenek mesterségökben. Mellettök *Jakusics Ferencz* Murány vár úrnőjének, *Homannai Mariának* tisztje ír, mert Josva az ő birtoka. „Ásszonyom ő nagysága kegyelmelek jóakarátját igen nagy néven veszi s kérem tekintsék az ő szomszédságát s feléltébb való fizetést ne kövessenek rajtok, mert kevesen vannak és szegény állapotban is nyavalyások.”²⁾

A *tarczali főbíró* a mivesek új árszabását kéri, főkép a szabókét, kovácsokét, vargákét stb., hogy az árakkal se a szegény emberek ne bántódnának, se a művesek ne károsodjanak.³⁾

Érdekes az eperjesi süvegesekkel kitört alábbi viszály, melyből kiderül, hogy a kassai süvegesek azoknak előljárói voltak s hogy egy-egy iparág művelői, sőt az összes iparosok is valamely városban összejöve dolgaik elintézésére koronkint gyűléseket tartottak.

1629-ben a kassai *süvegesczéh* panaszkodik, hogy az eperjesiek kötésük ellenére nem akarják őket előljárójoknak tartani, sőt legényeiket is elüzik. Nemsokára megújítják e panaszt, hozzátéve, hogy a löcseiek is ellenök vannak, cselédjeiket visszaüzik.

A tanács, mivel a többi czéhekkal is viszályok vannak, gyűlésre fogja őket hívni s eljár ügyükben.

Ír is Eperjesre a városhoz, mely az ottani süveges-mesterek czéh-mesterét megkérdezte, ki a többi mesterek képében azt felelte, hogy a napokban *Nagy-Szombatban* gyűlésük volt a süvegeseknek. Itt pedig azt végezték, hogy a kassai süvegesek cselédeit munkára és társaságokba nem fogadják bizonyos okokból, mely okokat bőségesen értésökre fogják adni. A követeknek pedig kötelességük e határozatot otthon az előljáróságnak tudtára adni, hogy ahhoz tartsák magukat a süvegesek; különben pedig dicséretes dolognak tartja Eperjes, hogy a tanács az alattok való

1) Kassa v. ltára 6291/41.

2) Kassa v. levéltára 6291/14.

3) Kassa v. ltára 6291/40.

ügyeire is gondot visel és szívesen szolgál máskor is. Mivel pedig más mesteremberek közt is nagy egyenlenségek vannak, azt hiszik, legjobban lenne gyűlést tartani, hol kiegyeznének.¹⁾ (1629. febr. 4.)

A *gönczi és jászói vargák* czéhül kéri a tanácsot, hogy szabadságukat ismerjék el és inasait itt promoveálják.

A *szepsi vargáknak* a rozsnóiakkal valami ügyük volt, s ez utóbbiak Kassához fordultak az ügy elintézése végett. Midőn 1629. nov. 28-án Kassára vásárra jöttek, Almássy vasárnap sürgősen összehívta a tanácsot, mely kimondá, hogy a szepsiek, bár uruk, *Nyári István* biztatá őket, mindaddig nem árulhatnak, míg a rozsnói vargákkal meg nem alkusznak. Ha pedig merészkednek, drabantokkal vitetik el áruikat.

A *kassai szabóczéhnek* megengedik, hogy mivel égéskor a régi czéhlevelök megégett, a követekkel ők is küldjenek egy követet az újonnan kiállított czéhlevél megerősítése végett. (1627.)

Még az is a czéh elé tartozott, hogy az *ötvösök* mily anyagból dolgozzanak. Midőn ezek arra kértek engedélyt, hogy oly ezüsből dolgozzanak, milyet a míveltető ad, kimondják, hogy nem lehet.

Az urak komentiós mesteremberekkel vétették magukat körül. *Forgách Zsigmondnének* „sernevelőse“ van Szt.-Péteren, Sernevelő Mátyás, ki Almássyt kéri, hogy Péter deákkal, kit Kassán mestersegével szolgált, fiztessen meg a 6 frt tartozását.

Rakóczy György 1627-ben Sárospatakra valami *német mesteremb. reket* vitetett, illendő fizetést és állapotot rendelve nekik. De 1628-ban egy varga közülök feleségétől megszökött ruhával és pénzzel együtt. Mivel pedig pataki kalmáritól azt hallotta, hogy Kassán látták őt, Vadászról írt levelében kéri Almássyt, hogy a város hostátján, hol a németek laknak, vagy másutt keresse föl s adja őt a levélvivő szolgálja kezibe, vagy ha nem akarja, ott zárassa el s tüzzön törvényt napot, melyre ő is bizonyos embert fog küldeni. Mit megcselekedvén, ő is nagyobb barátsággal léssen bírő uram ő kegyelme iránt. A szökevény szolgálja magas, hosszú legény, nagy hosszú hajjal, olasz szakálhajjal. Nevét azonban meg nem írja.²⁾

A czéhiek az erkölcsökre is felügyeltek, a ki nagy bünt követett el, kizárta kebeléből. *Rakóczy János* kőművese egy társát megölte. Ura Zetéről Almássynak ír, hogy az Isten is megbocsája a bünt, bocsásanak meg ők is, mert magába tért s a megölt kőművesnek fia is engedelmére mene s így ő sem tehetett mást, különben törvény szerint intézte volna el ez ügyet. Marhácskáit adják meg neki. Volna munkája,

¹⁾ Kassa v. levéltára 6191/38.

²⁾ Kassa v. levéltára 6223.

de a czéhmaster gyilkosnak mondja őt, s ezért nem lehet a czéhben. Ne vessék szemére bűnét.¹⁾

Vándorló mesterlegényről és inasokról tesz említést és szigorú apró részletekig kiterjedő felügyeletről tanuskodik *Erdélyi András böszörményi kapitány* levele. *Csizmadia Gerqely* mesterlegény több inassal bujdosott. Költségek nem voltak ekkor Csizmadia dolmányát közakarathból eladták. Az egyik inas Böszörményben munkát kapván, dolmányát Csizmadiának adta, ki némsokára visszatért Kassára, hol felismerték az inas dolmányát, s gyanuba fogták, hogy honnan vette e dolmányt s kérdezősködtek utána. A böszörményi kapitány kihallgatja az inast és megírta, hogy sem nem lopta a dolmányt, se meg nem ölte érte vándorló társát. A másik inasról pedig azt írja, hogy a mezei hadakba állott.

A czéh még távollevő tagját is védi. *Bethlen Csizmadia Jánost* szükségére kivitte Gyulafehérvárról Magyarországra, Kassára, hol egy társa gyalázta. Ir mellette a fehérvári czéh, hogy ott lett czéhes; becsületes, jámbor volt mindig s ily gyalázat soha sem esett rajta.

Nem igen lehetett ez időben Kassának elég *kömvése*, mert eperjesieket bérel föl, a kik azonban nem jönnek el. Ir tehát a bíró Eperjesnek, hogy nézzen utánuk. Válaszul azt kapja, hogy az egyik Makoviczára ment, a másik Löcsére. Ha megjönnek, rögtön küldik őket.

A posztó- és vasipar nyomai látszanak e két alábbi ügyből:

A posztókészítők a környék földbirtokosaitól veszik a gyapjút. *Kecer Pál* Ó-faluról arra kéri Almássyt, hogy Lőrincz Kassai posztócsinálóval fizettesse meg azon összeg hátralévő részét, melylyel neki a tőle vett néhány száz rimagyapju árával tartozik.

Sáfár Jánosnak 1629. márcz 15-ikén megengedik, hogy a város hámorának kára nélkül *hámort* építsen. A városnak ugyanis volt egy vashámora, melynek 1603-ból összes számadásai fenmaradtak.²⁾

7. Kereskedelmi ügyek.

a) Bécsi és lengyelországi kereskedelem.

Polgárok letartóztatása Krakkóban más adóssága miatt. Más tartozás Krakkóban. Borkereskedés, duklai jaszloi, magyar telep, Kassa bírói joga felette, a borkereskedés nagysága. Kereskedés Béccsel, bécsi adósságok. Udvari István letartóztatása Bécsben. Kassai és eperjesi kereskedők hazajövele Bécsből. Magyar kereskedősegéd és kereskedő Bécsben. Vásárlás Eperjesen és Szepsiben. Kassai polgárok harminczad- és vám-sérelnelmei Tokajban. Almássy indítványa, a követek levelé, a pénz bizonytalan értéke, nagy drágaság, újabb utasítás. A 4 szabad város közös kérelme. Szatmár átírata. Debreczen sérelme.

Almássynak bírósága alatt számos kereskedelmi ügyet is el kellett intéznie. Ezeket részletesen ismertetjük, mert belőlük az akkori kereskedelemről alkothatunk némi képet.

¹⁾ Kassa v. levéltára 6226.

²⁾ Kassa v. ltára 5048. Közölte Kerekes a M. Gazd.-tört. Sz. IX. évf. 1. füzetben 34—40. l.

Kassai polgárok *Krakkóban* és *Bécsben* vásárolnak s Almássynak néhány adóssági dolgukban kell intézkednie.

Igy *Horváth Péter* kassai polgár *Wenqrimovics András*, krakkói polgárnak tartozott bizonyos összeggel, miért is ez a krakkói podsztarosza által *Langfeldner Dániel* eperjesi lakost boraival együtt, továbbá *Schönleben* fiát letartóztatta s kimondták, hogy minden kassai vagy eperjesit elzárnak. Kéri Almássyt, hogy Horváthtal fizettesse ki tartozását.

E dolog magyarázata abban rejlik, hogy a városok polgárait egy szoros kapcsolatban lévő testületnek tekintették, kik egymásért egyetemlegesen felelősek. Jelen esetben e felelőséget Eperjesre is kiterjesztették, mint a mely a felsőmagyarországi városi szövetség révén közeli viszonyban volt Kassával.¹⁾

Zwolinszky Sztaniszló krakkói polgár meghal, utódai hátrahagyott adósságait ki akarják fizetni, ezért a krakkói kapitány ír a tanácshoz, hogy *Molnár Péter*, kassai tanácsossal fizettessék meg az 598 frtot, melylyel az elhúnytának tartozik.²⁾

Lengyelország felé nagy *borkereskedés* folyt. Kassán lakó *Thályai János* deák 1627-ban bort vesz, hogy Lengyelországba szállítsa.

Duklán és *Jaszlón* ez időben nagy borkereskedő telep volt, mely kicsiben oly önálló jellegű, mint a Hanza londoni Aczél-udvara és a nisni-novgorodi Olai-udvar. Polgárai fölött az anyaváros, Kassa bíraskodott. Ügyes-bajos dolgaikban ide fordultak. Számos ily levelük maradt fenn.³⁾ Ezek közül egyet, melyet Almássy bíróhoz intéztek, egész terjedelmében közlünk:

Nyilván vagyom nálunk, hogy kegyelmed az itt való duklai árendátor zsidónak és egyebeknek is, a kik arestomot tettenek volna a szegény *Poroszlaj István* javára és kigyelmed bizonyos napot, jelen való febr. 12-öt, tüzött ki, hogy a nevezett napra mind ő neki s mind másoknak, az nemes királyi városnak szokott törvénye szerint igazat tételne kigyelmed. Azért im bizonyos emberét ki is küldötte. Ennek okáért kérjük mi is fejenként kigyelmedet, mint becsületes, nemes urunkat, hogy e levelünk megadó embert, melyet kiküldött, bocsássá jó válasszal, hogy jövendőben valamely jóakaró kassai concivis urunknak s atyánkfianak valami nagy kára ne következék e dolog miatt.

Duklia, 1629. febr 9.

Mi, itt a duklai letevő helyen levő magyarság kegyelmednek, mint becsületes nemes urunknak fejenként szolgál.⁴⁾

1) Kassa v. ltára 6181. sz.

2) Kassa v. ltára 6196. sz.

3) L. Gazdaságtört. Szemle. 1901, Kerekes: Két lengyelországi magyar borkereskedő telep.

4) Kassa város ltára 8291/91. sz.

Közlünk még két levélkivonatot, melyekből kitetszik, hogy mily nagy lehetett ezen borkereskedés, ha a magyar borkereskedők regále adóssága ily nagy összegre rugott.

Poroszlay nevű kassai polgár *Moskovics Mihály* zsidónak, a duklai jövedelmek bérlőjének 1250 lengyel frttal tartozik. Az ottani hatóság által kéri behajtatni, mert különben a kassai polgárok minden javát tilalom alá fogják tenni.¹⁾

A duklai regále bérlője panaszt tesz Kassa városa bírāja előtt, hogy *Szabó Tamás* kassai polgár már évek óta adója 3000 frttal, miről kötelezvénye is van. 30 hordó bort adott eddig a fizetésben, de többet nem akar fizetni s ott hagyott borainak nincs értéke. Fizetessék meg a hátralevő összeget.²⁾

Számos ügy kerül Almássy elé, melyek Béccsel való kereskedésünkben folytak.

Bécs főbírája átír, hogy *Váradi Pál* és *Vanner Frigyes Vilmos Joanelli Endre* bécsi polgár örököseinek hagyatékához tartozó adósságokat fizessék meg.³⁾

Pap György, kassai lakos *Hans Regác*z, bécsi uram maradékinak 1613-ban adós maradt marha áraban 124 f. 27 d., 1628-ban kéri az örökösök, hogy a város adassa meg.⁴⁾

Maklári Gáspár, kassai lakos Bécsben többnek adója. *Udvari István* épen Bécsbe ment (vásárolni), átadott tehát neki 500 és egynehány ezüst tallért pecsét alatt, hogy fizesse ki őket. Udvari a pénzen 6 szekeres lovat, egy kocsit s több lovat vett útjában, hogy Bécsben eladja. El is adta Abisó uramnak. De mielőtt kifizették volna, egy ügye miatt elfogták, marháit, lovait prédára hányták. Maklár e hirre sietett Bécsbe s kérte Abisótól a pénzt, de ez nem akarta odaadni, azt mondván, hogy Udvari 1000 tallért ígért azon főembereknek, kik ügyét futják, hogy élete maradjon. Maklári nem akarta Udvari helyzetét azzal is súlyosbitani, hogy bepanaszolja, hogy másnak lepecsételt pénzét elköltötte. Azt is mondták, hogy csakis az 1000 frttal szabadítják ki, másképp nem. Kassai atyafiai, többi közt *Által István* (kereskedő) biztosították pénzéről, nem követelte tehát mindjárt az 1000 frtot.

1629. márcz. havában *kassai és eperjesi kereskedők* együtt indultak el szekereستől *Bécsből* ottani marhákkal. Midőn *Fisteménbe* értek és a vizen hajón költöztették szekereiket, néhány lovas és gyalog német jött utánok, kik *Udvari István* után tudakozódtak, ha nem hozták-e őt, vagy

1) Kassa város ltára 6229/45. sz.

2) Kassa város ltára 6291/136. sz.

3) Kassa város ltára 6196/28. sz.

4) Kassa város ltára 6229/111. sz.

marháit magukkal. Őt nem, de *Várkonyi* és *Gesztli Tamás*, kassai kereskedők ott voltak, kiket szekeresetül, marhástul visszatartottak, mert valami *Israel* vasárúit vették meg.¹⁾ (Valami tilos portéka lehetett.)

Magyar kereskedő is dolgozik Bécsben. *Gösch István*, bécsi kereskedő egy kőszegi származású kereskedősegédnek bizonyítványt ad, hogy 2 évig volt nála s jámborul viselte magát.

Bécsből vásárolunk, de Bécsben is van magyar kereskedő. Ilyen pl. *Bornemissza*, avagy *Glückknecht Mihály*, kitől *Szegedi András*, kassai kereskedő selyemárút, marhát és fűszerszámot vett. 600 frtot megfizetett, 1000 frttal adós maradt. Midőn *Szegedi* meghalt, *Bornemissza István*, császár királyi főportamester, a bécsi kereskedőnek öccse, kéri ez adósságot maradékin behajtani, mert „az adósság nem szokott az emberrel meghalni“. Mivel pedig messze lakik, Eperjesen lakó *Horváth Péterre* bízta a dolgot. Ha nem fizetnek, elfog egy kassai embert.²⁾

Kassai polgár eperjesi kereskedőtől is vásárolt. Igy *Szalai Lőrincz* fájlondis árúban tartozik egy eperjesi kereskedőnek 12 ezüst tallérral. Eperjes adósság dolgában különben sokszor átír.

Szezsiben lakó *Funkel Györgytől* Tarézi Albert és Szakács, máskép *Csizmadia István*, kassaiak 100 font borsot (borsót?) és 4 vég góczot (kenderkócz?) vettek, de árával adósak maradtak. Kéri *Funkel* megfizettetni és ügyét *Gombkötő Jakabra* bízta.³⁾

b) Vám- és harminczadsérelmek.

A kassai polgárok karminczad- és vámmentességet élveznek, mit külön vámlevéllel igazolnak. Ezért ad a tanács *Kromer Lőrincznek*, mint a többi hostatinak (külváros) egy vámlevelet.

Kecskeméty Gergely szolgája, avagy társa *Almássy* biróhoz panaszra ment, hogy 12 hordó bort akart *Tokajból* hazahozatni s az ottani harminczados 24 frtot vett rajta harminczadul. *Almássy* a tanács elé vitte a dolgot, hol azt határozták, hogy mivel *Kecskeméty* városi polgár, nem kellett volna fizetnie. Pecsételjék le a bort s meglátják majd, mit tegyenek e dologban.

Ilyféle eset több is történhetett Kassával, mert 1627. május 4-ikén *Almássy* mint bíró indítványozza, hogy a kassai polgárokat a harminczaddal ismét háborgatják Eperjesen, keressék meg ő felségét. Ki is küldik *Vass Mihályt* és *Kun Pált*.

1627. okt. 23-án ismét foglalkozik a harminczaddal. Szük és meg-

¹⁾ Kassa város ltára 6250. sz. eperjesiek tanúvallomása.

²⁾ Kassa város ltára 6229/43. sz.

³⁾ Kassa város ltára 6229/67. sz.

fogyatkozott állapottal vagyunk — ugymond Almássy — kevés a jövedelem és nemcsak a bortól, hanem minden kalmárárútól is harminczadot akarnak rajtunk venni Pozsonyban. Küldjünk követeket ő felségéhez és a palatinushoz, mert különben egész pórókká leszünk. Indítványát elfogadják s *Vass Mihályt* és *Fridenberger Györgyöt* választják meg a követségre.

Útjokból Ribnyákról levelet írtak Almássynak, melyből érdekesen kiviláglik a pénz értékének bizonytalansága. Irják, hogy Galgóczytól 2 mértföldre vannak. Poltura és aprópénz hiánya miatt a tallérokat igen kell vesztegetniök, néhol 1¹/₂ frtban, néhol 120 pénzen. „Bizony a szívünk fáj, hogy a tallérokat válogatják s nem szeretik. Soha ilyen visszafordult elméjű, együgyű népet nem láttunk. Némely tallért kér, némely turát (poltura?), némely aprópénzt, némely császárpénzt. Bizony szántszándékkal való kár ez. Ha polturát és aprópénzt kaptunk volna, közel megértük volna 100 frttal. Nagy a drágaság, csak egy reggelire, a mit megesznek a lovak, 2—3—4 frtot vesznek rajtunk.“¹⁾

E követek azonban vagy eredmény nélkül jártak, vagy nem is mentek el, mert 1629. máj. 24-én ismét új követeket küldenek a nádorhoz és a pozsonyi kamarához, kiknek utasításul adják:

1. hogy a pozsonyi kamarát kérdjék meg, miért nem bocsátják szabadságuk szerint a polgárokat szabadon, megharminczadolás nélkül marhájukkal együtt.

2. Kérjék a nádort, hogy Eperjesen át is harminczad nélkül bocsássák a borral kereskedő polgárokat.

3. Továbbá, hogy járjon közbe a lengyelországi sok hiábavaló árestálás megszüntetése végett is, jelentvén, hogy a bécsi árestálás miatt is minemű búsulásunk van.

4. Bécsben a bécsi főbíró és tanácsost találják meg, hogy kiki adósságát törvényesen keresse s csak aztán éljen arestatióval, ha itt mi nem szolgáltatunk igazságot. Ha ők nem segítenek, császár urunkat kell megkeresni, hogy tartassa meg szabadságunkat.²⁾

Mivel pedig a négy szabad várostól is úgy a kivitelnél, mint a behozatalnál a marhától és embertől a harminczadot meg akarják venni, a minthogy demandálva is van, a szebeni kongregation őket is felszólitották, hogy a pozsonyi kamarát, a palatinust s ha kell, a császárt is fölkérjék, hogy szabadságukat tartsák meg.

Érdekes a városnak erre nemsokára következett határozata (szept. 12.): Mivel ő felsége (Bethlen) épen bejövöben van, elhalasztják a

1) Kassa város ltára 6229/70. sz.

2) Kassa város ltára 6248. sz.

követek kimenetelét, nehogy gyanúba essenek (a hozzá való hűtlenség gyanújába). Kérik tehát a városokat is, hogy várakozzanak.

Ugyanezen időben *Szatmárnak* is baja van a harminczaddal. Azt írja Kassának, hogy *bécsi marhával kereskedő polgárai* (!) hivataljok, vagy rendek szerint Bécsből kalmármarhát hoztak. Régi szokás szerint Pozsonyban megharminczadolták őket. Hazáig jöve, itt ő felsége harminczadosi is meg akarták őket harminczadolni, nem akarván őket különben elbocsátani. Ez pedig új, szokatlan és szabadságuk ellen van az összes városoknak. Ők irtak Szelváry uramhoz. Irjon Kassa is.¹⁾

A nádornál, Eszterházy Miklós grófnál sikerrel jártak, mert Lakompakról (?) azt írta a tanácsnak, hogy mind a kamarának, mind oda alá Péchy uramnak megmondotta, hogy míg derekasan nem végeznek az országgyűlésen, privilegiumokat a 30-adon ne háborgassák.²⁾

Míg Kassa így dolgozik a maga harminczadmentessége ügyében, a másét ő sem tartja tiszteletben. *Debreczen* város átír, hogy az ottani polgároktól Kassa vámot szed, a mi kiváltságuk ellen van s azelőtt nem is volt szokásos. Ha elfeledték, egy polgárral elküldték kiváltságukat, melyet a vármegyén is kihirdettek.

XVI.

Bethlen és Kassa összeköttetése Almássy bírósága alatt.

Bethlen vallási türelmessége nem igen tetszik Kassán. Egy barát áttérése protestánsná. István pap kérdőre vonása. Almássy jelentése pénz- és harminczadügy tekintetében. Pozsonyi béke, II. Ferdinánd biztosainak fogadása Kassán, hűségeskü. Bethlen kassai pénzverőházának bérlete, számvetés. Katonák beszállásolása Kassára. Bethlen a Sombori forrásvíznél. Előzékenység Bornemissza iránt. Bethlen tarczali szőlőinek művelése, kassai szőlőtulajdonosok Tarczalon. Bethlen levele egy adóssági ügyben, halálának híre Kassán. II. Ferdinánd biztosai Kassa átvételére. Almássy ügye.

Kassa életében ez időben nagy szerepet játszanak a vallási viszályok. A város lakosságának túlnyomó része lutheranus; de Bethlen vallási tekintetben is türelmes kormányja alatt a kálvinisták is kezdtek szaporodni. A kassai egyház ezidőbeli főpapja, Alvinczy is eredetileg kálvinista volt s most mintegy középállást foglalva el e két felekezet közt, összekartá őket olvasztani. A lutheranusok azonban nem igen jó szemmel nézték e törekvést; de méginkább ellenükre volt a katolikusok szaporodása.

Találjuk ugyan nyomát most is, hogy katolikus áttér a protestáns vallásra, pl. az ujfalusi predikátor barát volt s mivel vékony a fizetése,

¹⁾ Kassa város ltára 6229/107. sz.

²⁾ Kassa v. ltára 6272. sz. 1629. aug. 29. jk.

Alvinczy által 1627. nov. 9-ikén kéri a dézsmát. A tanács azt határozza, hogy mivel eladná, 12 frt pénzt ad neki. Azonban már megkezdődött Kassán is az ellenreformáció s 1601-ben betelepédtek a jezsuiták is. Bethlen Gábor a vallásszabadságnak híve lévén, nem háborgatta e felekezetet sem. De a városi tanács nyugtalanzkodott a kath. egyház térfoglalása miatt s ez ügyben Bethlennel óhajtott tárgyalni. Előbb generálisával, Bornemissza Jánossal léptek érintkezésbe s Almássy bíró jelentette (1627), hogy a generalis uram Tokajba kéri magához *Alvinczyt* s egy atyánkfíát, kiknek tudtára adja, hogy ő felsége biztosainak mit kell mondani. A tanács Alvinczy mellett *Vass Mihályt* küldi, „mivel ő felségére nem halaszthatják ebben a dologban, ú. m. a pápista religiónak mindenütt való szabad folyását.“

De a két prot. felekezet is harczol egymás ellen. Ugyanekkor elhatározzák, hogy *István* papot (Velechinus István, erős kalvinista érzésű) megkérdik, mért áldoztatott kenyérral (kalvinista módon) s mért nem akar ostyával a „czeremoniánk“ (lutheranus) szerint. Ha pedig nem akar, 3 hó alatt menjen.

Ápr. 14-ikén megjönnek a követek s jelentik, hogy az egyetértés kedvéért elvégezték ott (Tokajban) ne hányjuk-vessük magunkat, hogy mi kálvinisták, lutheranusok vagyunk, hanem a változatlan ágostai egyházhoz ragaszkodjunk, ne adjunk okot a pápistáknak az országgyűlésen ellenünk törvényt hozni. A viszálykodás némileg megszűnt; de Bethlen és Alvinczy halálával annál erősebben kitört.

1627. máj. 4-ikén Almássy bíró ismét két dolgot terjeszt elő, melyekben ő felségéhez követeket kell küldeni: *pénz és harminczad dolgában*. Jelenti, hogy az emberek ismét elkezdték a pénzben a válogatást s az 5 pénzes garast nem akarják elfogadni. A tanács elhatározza, hogy jóelőre tudtára adja ő felségének, hogy intézkedjék s megmondják, hogy az alföldiek kezdik a válogatást, ők nem okai semminek. A harminczad dolgában az a panaszuk, hogy Eperjesen megint háborgatják a kassaiakat.

Mindkét ügyben *Vass Mihályt* és *Kun Pált* küldik Bethlenhez.

Máj. 20-ikán ismét új ügy merül föl. Bethlen harmadszor is fegyvert fogva, 1626. decz. 28-ikán Pozsonyban békére lépett Ferdinánddal. Kassa Abauj megyével együtt Bethlen birtoka maradt ugyan, de Ferdinánd hűségi esküt követelt tőlük. A város jegyzőkönyve szerint, ő felségének, a császár urunknak biztosi az ünnepek után bejönnek s arról folyik a tanácskozás, miképen kell őket fogadni. Elhatározzák, hogy Bornemisszát megkérdik ez ügyben. Különben pedig *Vass Mihályt* és *Horváth Pétert* néhány lovassal eléjök mennek és fogadják, élésökből is gondoskodnak. Adnak pedig:

Biber püspöknek 1 hordó bort, 12 köböl zabot, $\frac{1}{4}$ kuf (?), 4 bárányt és 1 borjut.

Ostrosits és *Hoffmann György* uramnak ugyanennyit.

A secretariusnak 1 átalag bort, 6 köböl zabot, 3 bárányt, 1 borjut.

Máj. 20-ikán már meg is érkeztek s az articulusra (békére) hivatkozva esküt és reversalist követeltek tőlük. A bíró és a tanács azt mondták, nem adhatják. A biztosok azt felelték, hogy az urak és a vármegye is megadta. Erre várakozást kértek, mivel a község híre nélkül nem tehetik. A következő napon teljesíték kívánságukat.

Az eskü így hangzott:

„Én t. t. esküszöm az élő Istenre, ki Atya, Fiu és Szentlélek Isten, hogy soha császár és koronás királyunk ő felsége és a következő törvény szerint való koronás királyok és hivei s Magyarország ellen a mi kegyelmes urunk éltéig senki parancsolatjára offensive fegyvert nem fogok és a két fejedelem közt szerzett mostani békekességnek minden czikkelyeit, a melyek engem illetnek, szentül és felbonthatlanul megtartom, Isten engem úgy segítjen!“

Az eskü után legfőbb érdekeikről, a kereskedelemről gondoskodtak. Kérték a biztosokat, járjanak közbe, hogy a 30-adot kiváltságaik szerint fizessék. A biztosok megígérték, miért is *Biber Jánosnak* és *Ostrositsnak* 50—50 tallért, *Hoffmann Györgynek* egy aranykelyhet, a secretariusnak 25 tallért adnak.

Ugy látszik, ez eskü és a pénzverőház hátralékos bérlete¹⁾ nyugtalanította a várost, mert Almássy bíró 1627. jún. 25-ikén a következőket terjeszti a tanács elé: *Alvinczy* értésünkre adta, hogy *Bélaváry* (Bethlen kincstárnoka) ő felségéhez megy, felő, hogy alánk ne öntse a forrót, mivel semmi biztosat nem végeztünk a münzház árendája felől. Elmentünk *Bélaváryhoz Lánggal* és *Vassal*, hogy legyen irántunk jóindulattal s ő felségét enyhítse hozzánk. Azt mondta, most ugyan kell valakit küldenünk oda. Eddig derekas választ nem kaphattunk ő felségétől, országos gondjai és hadakozásai miatt. Most a szent békekességnek akarna élni és mindent rendbehozni. Megköszöntük. Határozzanak kegyelmetek, küldjünk-e megegyeszer követeket. Bornemissza és *Alvinczy* is javalja.

Zöcs Miklós és *Molnár Péter* senátorokat küldik.

A követek júl. 26-án megjövén, jelentik, hogy ő felsége hajlott kérésükre s ha nem mind is, de valamit relaxált (leszállított) az adóságban és a választ *Bélaváry* adja meg.

¹⁾ Már előbb említettük, hogy *Kassa* 1625-ben Bethlentől kibérelte a pénzverést évi 56,000 frtéért. 3 év mulva a fejedelem a pénzverőházat *Bornemissza János* kassai kapitánynak eladta s a pénzverés megszűnt.

Pár hó mulva (1627. okt. 22-ikén) Bélaváry értesítette Almássyt, hogy Erdélybe megy s kérdezte, mit végezzen ő felségénél a pénzverőház árendájával s egyszersmind 500 frtot kért belőle, mondva, hogy Eperjesről valamiféle önt kell elvinnie ő felségének s a nélkül nem adják le. Érdekes a tanács határozata: *Mivelhogy mostan bemegyén, kedveskedjünk, adjuk meg holnap.*

Még a következő évben is (1628. márcz. 9-ikén) az árendával foglalkoznak. A bíró előadja: Bélaváry sok időtől búsit, hogy az árendát megfizessük, mert ő felsége azt írta neki, hogy különben 5 falunkat elfoglalja.

Más bajok is merültek fel. A viczegenalis még a mult év augusztusában katonákat akart beszállásolni Kassára. Almássy azonban megüzente neki, hogy lehetetlen dolog, mert elegendő a gyalogoknak is szállást adniok; azelőtt is, hol Gönczön, hol Szepsiben tartották őket s a tanács is elhatározta, hogy mindenképen azon lesz, hogy ide ne jöjjenek. Most ő felsége maga is kívánta a praesidium beszállásolását.

A harmadik baja volt a városnak, hogy ő felsége a borharminczadot elengedte s most szedik tőlük.

Ez ügyek elintézésére *Zöcs Miklóst, Vass Mihályt, Gáspár Róthot* és *Kun Pált* küldték *Bornemisszához* (Bethlen G. kassai kapitánya) és *Bélaváryhoz*, kikkel a következőket végezték:

1. Az tartozásban számot vetve tett 19,639 f. 54 d., mikre nézve kérni fogják, hogy apródonként, nem határidőre fizethessék s ő felsége engedjen le belőle.

2. A praesidiumot (örséget) sehogy sem akarták elfogadni, de ő nagyságáék kijelentették, hogy megunták ő felsége rájuk való írogatását és szorongatását, bizony ők beszállásolják és elosztják.

3. A 30-adra nézve sok vita után végezték, hogy kérni fogják ő felsége adományának megtartását.

Ez ügyekre írta *Bornemissza János* 1629. aug. 10. *Somborból* a következő levelet, melyben Bethlen betegségéről is érdekes dolgot közöl:

Ő felsége nehéz nyavalyája miatt a kegyelmetek dolgát nem mozdíthattam elő; de a gubernatorral és a praefectussal annyira végezek, hogy ha csak ennyiben is marad a dolog, nem lesz sok injuriával a városra. Különben pedig ő felsége az itt talált forrásviz használatától naponként épül.¹⁾

A Bethlentől bérelt pénzverés dolgában azonban csak 1629. nov. 20., midőn már Bethlen meghalt, vetettek számot Bélaváryval és pedig a következőképen:

¹⁾ Kassa város levéltára 6291/67. szám.

A pénzverés bérleteért fizet a város évi	56,000	frtot
Az 1625-ik évre felségének adott kölcsönre kell még fizetni	9,500	„
Az 1622—29. évi királyi adó (census)	3,600	„
Az összes tartozás	74,100	frt. ¹⁾

Fizetett rá a város :

Ő felsége 4 izben elengedett	14,500	f.
Különböző kassai kereskedők követelései, melyeket a város egyenlített ki (bizonyára Bethlen helyett)	1,804	f. 1/2 d.
169,000 tégláért ő felsége háza részére	507	f.
1 hordó bor	14	f.
A kamarai ház után 8 évre eső bér	480	f.
1621-ben a város királyi census fejében többet fizetett mint kellett volna	360	f.
A Kassán lévő hadi szertár részére 45 mázsa vasat adtak két izben	194	f. 40 d.
A kőműveseknek fizettek	100	f.
Bornemissza János főkapitánynak	100	f.
Néhai Kritzel György kassai postamester fizetésére	108	f. 80 d.
Több izben ő felsége kamarájának	10,262	f. 31 d.
Az új 5 latos pénzből adtak át ő felségének 1626-ban	7,523	f.
A kamarai perceptornak készpénben különböző összegekben az 1626., 1627. és 1629. években	65,735	f. 76 d.
A tartozás még	8,365	f. 24 d.
De e tartozásra is adtak ő felségének		
1. a lizikai szőlőjére kölcsön	10,000	f.
2. bizonyos széplak-apáti birtok ő rá íratásáért	400	f.

Ezek fejében a tartozás elengedett. Kelt Kassán 1629. nov. 20. Bélaváry Dávid.²⁾

Kassa nemcsak Bethlennel szemben, de főemberei iránt is igen előzékeny volt. Bornemissza Jánosnak 301 frt 10 denárt kitevő házadóját Almássy bíró indítványára elengedte a tanács (1627. nov. 9.)

Óvakodott a város Bornemisszát a legcsekélyebb dologgal is megbántani. 1628. márcz. 20-ikán Almássy bíró a következőket adja elő a tanácsban :

Tegnap a déleesti praedicióról haza akarván menni, jöve velem házamhoz *Alvinczi, Dóczi Ferencz* és *István pap* uram. És egyről-

¹⁾ A fenti összeg csak 69,100 frtot tesz ki.

²⁾ Kassa város levéltárában 6239. sz.

másról beszélgetvén, előhozák *Oláh János* dolgát. Mondák, hogy a határozatból, mely szerint Oláh János az általa megölt legény koporsójához kötlessék, semmi jó nem következhetik. Megbánhatja a város, mert Wittenberga csak egy kis dologért veszté el szabadságát. Mondák, hogy ítélet előtt ezt nem kellene megtenni, mert Bornemissza jobbágyának a fia s valaki pártját foghatja s Bornemissza azt mondta volna, hogy az Isten testében-lélkében megveri, ha elszenvedi az Oláh odakötését s végül, hogy a megholt legény az oka a háborúnak.

A tanács Bornemisszához küldi *Zöcs Miklóst* és *Vass Mihályt* s ily választ kaptak: Úgy tudom, a legény apja lengyelfaluban a mi jobbágyunk volt; de hogy én ama szavakat mondtam volna, akár barát, akár pap mondta legyen, hazud, bestye lélek kurva fiával. Nem is vagyok oly ember, ki egy rossz emberért veszekedném egy várossal. De nem bánám, ha oda nem kötnék, mert a sok hiába való szóktól félttem kegyelme-tekot.

A tanács csodálkozik rajta, hogy *Alvinczy* és *Varamay* uram olyat is mondanak, a minek nem kellene lenni. A határozatot már egyszer meghozták, attúl el nem állnak. Régi szokás ez, hogy ítélet előtt odakössék azt, ki más halálát okozta. Oláh is mért nem kereste kedvét a megholt asszonyának, aki eljövén, kérte a tanácsot, hogy tartsák meg a határozatot. A tanács megdorgálta őt, hogy mi haszna van belőle s tekintve a főemberek kívánságát is, kik ezt nem akarják. De az asszony nagy sírva az Istennek szent fiának vére hullásáért kívánta az odakötést.

De végül is nem kötözték oda, hanem vasban két legény közt ment a koporsó után.

Bethlen Gábor tarczali szőlőit azon szőlőbirtokosok tartoztak műveltetni, kiknek Tarczalon házuk volt. Legtöbbnyire pénzben rótták le ebbeli kötelelességöket, fizettek fejenként 16—16 frtot. 1629-ben azonban 172 frtra emelték e követelést. Mindenkinék az eddig fizetett összegre még 4 frtot kellene fizetni. *Alvinczy Péter* 1629. jul. 21. ír Almássynak, hogy elfogadják-e így, egyenlőképen megosztva, vagy pedig a mellékelt limitatio szerint akarnak fizetni, melyben a kinek több szőlője van, az többet adjon. A kinek jobbágya, van természetben rója le kötelelességét, akinek nincs, attól beszedik az összeget a tarczali vinczellérek számára.

E vinczellérek pedig még apr. 4-ikén írtak Almássynak, hogy ő fsége szőlőit ház számra elosztották az illető polgárok közt s Almássyra egy szőlő jutott. Izenje meg tehát, elvállalják-e? Ha nem, költségükön megműveltetik és szüretkor megveszik rajtuk.

Alvinczi által küldött limitatio, melyből kitűnik, kiknek volt szőlőjük Tarczalon, a következő:

- Almássy István 20 frt.
- Titili Zsófia 20 frt.
- Kun Pál 25 frt.
- Mészáros Pál 16 frt.
- 5 Szegedi Mihály 20 frt.
- Koncsik Bálint 25 frt.
- Christoph Deák 16 frt.
- Gáll György 16 frt.
- Marusi András 16 frt.
- 10 Nyitrai Ferencz 20 frt.
- Ványai Illésné 5 frt.
- Kalmár Jánosné 25 frt.
- Bertóti István 16 frt.
- Lövey Márton 20 frt.
- 15 Láng János 20 frt.
- Meszthi György 20 frt.
- Füzi István 16 frt.
- Nagy Pál 5 frt.
- 20 Nagy Imre 6 frt.
- Nagy Sebestyén 5 frt.

Ha még több kassai polgárnak van Tarczalon háza, írják meg, hogy az udvarbíró azok tartozását is kirója.

Vidékiek:

- Szabó Tamás pataki 25 frt.
- Barbély Mihály pataki 20 frt.
- Palaticz János pataki 16 frt.
- Lánezi Gergely pataki 10 frt.
- 5 Kállai Miklós pataki 16 frt.
- Muczi András pataki 10 frt.
- Gombos János pataki 10 frt.
- 8 Szörös János eperjesi 16 frt.¹⁾

Hogy Bethlen mennyire szíven viselte alattvalói sorsát, bizonyítja azon levele, melyet 1629. jún. 25. Gyulafehérvárról ír a tanácshoz, hogy azon 2 és $\frac{1}{2}$ ezer dutkat, egyet-egyet 9 pénzen számítva és az 500 magyar frtot, melyet néhai *Rainer Menyhért Mindszenti Benedek* atyjától levált volt kölcsön, adassák meg²⁾

¹⁾ Kassa város levéltára 6291/109. és 97. sz.

²⁾ Kassa város levéltára 6234. sz.

E parancsra tanúk előtt Kassán szept. 26. megegyeztek a felek, (t. i. Mindszenti Benedek s Rajner maradéki), hogy az összesen 4000 magyar frtot tevő adóságból Istent, az árvákat s a főemberek közbenjárását tekintve elengednek 1½ ezer dukát. Az 500 magyar frtot mindjárt, a többit a jövő februárban adják meg.¹⁾

Bethlen halála alkalmából a következő följegyzéseket találtuk a városi jegyzőkönyvben:

1629. nov. 24-ikén Almássy bíró előterjeszti: Ezelőtt 3 nappal ilyen hír érkezett, hogy a mi kegyelmes urunk és fejedelmünk, Bethlen Gábor, nov. 15-ikén déltájban 10 és 11 óra közt e világból kimúlt. Bornemissza János generalis uram itthon nem lévén, írtunk neki, hogy semmit se késsen, haza siessen, a minthogy tegnap haza is jött. Kivánta hogy a tanácsot és a községet gyűjtsem össze a tanácsházba, hova maga fog eljönni, valamit előterjeszteni. Ezért hívtam egybe kegyelmezteteket.

A tanács két polgárral megüzeni, hogy együtt vannak s örömet meghallgatják kívánságát. El is jött Péter pappal és szépen indítványozá, mivel most már mind a fejedelemasszony, mind a gubernátor leveleiből bizonyosan értjük a fejedelem halálát, a mint ezt maguk is olvashatják, adják elő kívánságukat, hogy tudathassuk a fejedelemasszonynyal és gubernátor urammal.

A tanács, hogy a generális maga fáradt el s a leveleket maga akarta bemutatni, nagy becsülettel veszi. Határozatát pedig 2 atyával megüzeni.

Elmenvén a generalis, a 2. levelet elolvasták, ezekben az volt, hogy temetése napjáig maradjunk meg hívségben s addig a városnak designatiója ne legyen.

Erre azt felelik, ha rajtuk állana, örömet megtennék; de ha a császár biztosai eljönnek, nem tudják, mit kell majd cselekedniök. Mindazonáltal, ha a követek onnan felülről megjönnek, az urakkal és megyékkal ahhoz tartják magukat ők is, a mit Bornemisszával végeztek.

Végezték továbbá, hogy a löcsei házat és a többi házakat, miket lakodalma idején ő felsége elfoglalt, Bélaváry uram adja vissza. Az arendára nézve, mivel a múlt évben 10,000 frtot adtak, számot vessenek. A barátok malmát is adják vissza. A kassai szőlős emberek dolgát is intézzék el.

Nemsokára gr. Alaghy Menyhért országbíró levelet intéz a városhoz, hogy maradjanak békében.²⁾ 1629. decz. 18-ikán megjelenik Kassán, hogy a tanács hodolatát és hűségsküjét II. Ferdinánd részére átvegye.

¹⁾ Kassa város levéltára 6238.

²⁾ Kassa város levéltára 6281.

1630. január 21-én pedig *Pyber János* egri püspök, *Berényi gróf*, *Alaghy Menyhért*, *Osztrásits István*, *Nyári István*, *Ordódy Gáspár*, és *Péchy Zsigmond*, mint Ferdinándtól kiküldött biztosok, a Partium visszavételére Kassán voltak. U. e. a dolgot megvizsgálván, a Baxon lévő tarczali szőlőt Almássy István, Nagy Pál és Nagy Imre jogos tulajdonainak ítelték.

XVII.

Almássy társadalmi összeköttetései.

Komasága. Különbféle meghívók. Forgách Zsigmond levelei Almássy ügyében. Összeköttetése Munkácsi Györggyel, kölesön, jobbhagyok elzálogolása, kérelmek. Összeköttetése More Bálinttal, kölesönök, perök, idézés, ítélet.

Egyéni tulajdonságainál és vagyonánál fogva Almássy a legelőkelőbb, legtekintélyesebb kassai polgárok közé tartozott. Bizonyítja ezt, hogy oly kiváló állásokat töltött be, hogy annyiszor volt a város követe és kiküldötte, midőn fontosabb ügyekben a generálissal, előkelőkkel kellett a városnak érintkeznie. Tekintélyének, egyszersmind megnyerő egyéniségének jele, hogy számos kassai polgárnak és vidéki úrnak komája s keresztelőre, lakadalomra sokszor meghívják.

Komája *Jó Jánosnak*, *Melda Gergelynek*.

Gönczy Zsigmond mint jóakaró komája és szolgálja ir Csákányból Almássynak.

Máriássi András (előneve márkusfalvi, Abauj vmegye táblabírája) Kassán szintén komának hívja meg: „Kérem, méltóztassék holnap reggel lányom keresztelőjén nemcsak jelen lenni, de a komáságnak szent szövetségnek terhét is fölvenni és a vacsorán is jelen lenni, mit atyámfiaival (t. i. feleségével) együtt teljes életemben igyekszem megszolgálni (1628.).

Gönczi Szabó lánya keresztelőjére hívja meg: méltóztassék jelen lenni polgári házamnál asszonyommal ő kegyelmével együtt és szerelmes kis leányomnak első tisztességes napját becsületes jelenlétével ékesitse, mely fáradságát engedje Isten hasonló örvendetes dologból megszolgálni. Utóiratot is függeszt e levélhez: Uram, édes jóakaró uram, kérem kegyelmedet, ne utálja meg ilyen jóakaró atyafiát és ne szánja ennyire való fáradságát, hadd én is szolgáljak kegyelmednek tiszta szivből.¹⁾ (1625. márcz. 21.)

Midőn *Lentey Ferencz* Semsey László leányát választá feleségül, szept. hó 1-én Saczán kézfogót tart, így hívja meg őt ez ünnepélyre:²⁾

¹⁾ Kassa város levéltára 6123/38. sz.

²⁾ Kassa város levéltára 6402/2. sz.

Kérem kegyelmedet, elsőben itt kassai házamnál 10 óraker ebéden legyen jelen, hogy azután d. u. 1 óraker velem megindulva apám saczai házához mehessünk s ott kegyelmed becsületes jelenlétével minden atyámfia és jóakaróim előtt dicsekedjem s jobb módjával vigyük véghez az ünnepélyt. (Kassa, 1631. aug. 14.)

Melda Gergely sajátkezüleg szépen írott levélben hívja meg őt komának:

Kívül: A nemes és becsületes Almásj István Uramnak, nekem bizodalmas jóakaró uramnak adassék.

Bent: Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek mint Uramnak Istentől, öszentségétől kívánok kegyelmednek boldog szerencsés napokat jó egészségben megérni és el is mulatni.

Kegyelmedet, mint nekem jóakaró uramat e levelem által akarom megtalálnom. Mivel Istennek bőséges áldásából az atyámfiával együtt (feleségével) megáldatnám egy fiu magzattal. Annakokáért akarnám ezt az én nevezett kis fiamat a szt. Istennek dicsőséges szent zászlója alá, a mi urunk Jézus Krisztusunktól szereztetett szent keresztség által az igaz keresztény anyaszentegyháznak szent gyülekezetében a keresztények közé beszámllatni holnap, szeredán 2 óraker. Kérem azért kegyelmedet, mint jóakaró uramat, mutassa meg hozzám abbeli jó akaratját, legyen kegyelmed koma, hogy a kegyelmed becsületes jelenlétével vitessék végben az én kis fiának szent keresztsége. Mely kegyelmed hozzám való jóakarotját teljes életemben meg igyekezem szolgálni és hálálni. Jó választ várva kegyelmedtől, tartsa meg az ur Isten kegyelmedet teljes háza népével egyetemben nagy jó egészségben. Datum Cassovien. Anno 1628. die 24. okt.¹⁾

Kegyelmednek jóakarója jó szívvel szolgál

Melda Gergely.

Komaságban volt *Som Lőrinczezel* is, ki. 1609-ben Ér-Pályinban lakott s ez időben Almássynak 102 f. 45 pénzzel volt adósa, mit három hó alatt jámborul, minden perpatvar nélkül ígért megfizetni.²⁾

Alábbi levele azért is érdekes, mert utolsó pontjából kitünik, hogy mily szigorú engedelmisséget kívánt Bethlen Gábor katonáitól.

Köszönetem és szolgálatom után kívánok Istentől kegyelmednek asszonyommal és a kegyelmedek szerelmes gyermekével együtt és kedves, szép háza népével együtt testi-lelki áldást és hosszú életet nagy boldogul megadatni. A szent Isten látogassa meg jó egészséggel kegyelmedet, a tisztben és ugyanazon jó egészségben határozzon sok esztendőket a szegény községnek javára és hasznára és a városnak megmaradására,

¹⁾ Kassa v. Itára 6229/83.

²⁾ Kassa v. Itára 5275.

szabadságára a szent Isten a kegyelmed tisztiben való fáradságos, nyughatatlan tisztit áldja és magasztalja föl, hogy mindenek áldják és magasztalják a kegyelmed holta után való maradékait is nagy méltóságos emlékezettel erette, kiért áldassék, magasztaltassék az szent Isten. Amen.

Arra kérem, hogy szerelmes szent komám uram adassa meg a 12 frtomat Kerékgyártó Lukácssal.

Bizony sok sanyaruságokat szenvedtem a hadakban a sátorban, hevet, hideget a mezőn éjjel-nappal. Ha jelen nem leszünk, gyorsan figgesztőre bocsáttat a mi kegyelmes fejedelmünk bennünket. Azt sem tudjuk, mikor hirtelenséggel, ismég parancsolja Urunk. Biharini, 1629. máj. 17.¹⁾

Som Lőrincz Deák.

Hogy az előkelő urak is pártfogásban és figyelemben részesítették, mutatja *Forgách Zsigmond* országbírónak azon levele, melyet Sáros-megyéhez intézett, melyben meghagyja e megye szolgabíráinak és esküdtjeinek, hogy mivel Almássynak szüksége van némely e megyebeli lakos tanuvallomására, hallgassák ki őket és adják ki írásban, a mit mondanak. (1610)²⁾

Pár év mulva (1613.) megint ír Sáros- és Zemplénmegyéhez, hogy Almássynak előttük folyó perében a tanukat hallgassák ki és szolgál-tassanak igazságot.³⁾

Sűrű összeköttetésben állott a vidékiek közül Munkácsi Györggyel és More Bálinttal.

Munkácsival való viszonyát megvilágítja az alábbi négy levél, melyeket Munkácsi maga írt.⁴⁾

Olcsvár 1607. febr. 25. Este fáradtan és betegen juték házamhoz a rossz úton. A kegyelmed kívánságához képest uram ő nagyságától a comissiót megszereztem s a regéci udvarbíró kezébe adtam; így nem mentheti magát azzal, hogy nincs comissiója a számadásra. A posztó áráról sem feledkeztem meg s jó emberséggel fogadá, hogy harmadnap küldi a borral egyetemben, mit ha nem tenne, ismét megsürgetem. Nekem pénzt nem adott, menté magát azzal, hogy a nála levő pénzt uram a vitélző nép fizetésére vette el, kiben valami részt magam is láték. „De miért hogy a kegyelmed hozzám való jóakarata elejétől fogva oly nagy folyást vött, hogy annak bő áradása engem a kegyel-medhez való szolgálattól és szívbéli jóindulattól el nem szakaszthat“, im kegyelmednek két szekeres, azaz szántó jobbágyot adok kezéhez,

1) Kassa v. Itára 6291/30.

2) Kassa v. levéltára 5362.

3) Kassa v. titkos levéltára.

4) Almássytól való kölcsönzéseit lásd A. mint pénzkölcsönadó fejezetben.

kiknek nagy erdeik, határaik vagyonságuk kik visszaváltható jogon 425 frton vannak nálam. Ha 2—3 évig ki nem váltják őket tőlem, a 300 frt adóságba vegye el őket kegyelmed s a többi értéküket fizesse ki nekem. (Ime, ismét egy eset, midőn a jobbágy mint zálog szerepel.)

Olcsvár 1607. jul. 21. Hogy ez este kegyelmedtől megjövök, uram ő nagysága levele juta kezembe, melyben parancsolja, hogy mindjárt a pozsonyi útra készüljek és ő nagyságához Vizsolyba menjek az instructio és credentialis átvétele végett. A jobbágyokat a köztünk való végzés szerint hazabocsátom s meghagyom nekik, hogy kigyelmedet uralják és szolgálják. A kocsisom kérte volt kegyelmedet, hogy nekem 4 kereket csináltasson, azzal a kerékgyártóval, ki kegyelmednél mivel. Kérem látassa meg s ha kész, izenjen a kovácsnak is, ki kegyelmednek mivel, hogy hétfőn vasazná meg, hogyha kedden megkelleit indulnom, mehessek, mert semmirekelők szekereim. Mivel pedig az úton költség is kell, noha tudom kegyelmed szükségét, de felette kérem, hogy a köztünk való végzés szerint adjon 60 frtot és ha lehet, garasos pénzt, mert csak Gömör táján sem veszik a dutkát 9 pénzzel. Ne legyen káros a pénz, mert útra nem kelhetek. Meg ne vonja tőlem segítségét, megszolgálom.¹⁾

Két nap mulva Gönczről írja, hogy Almássy kívánsága és parancsolatja szerint kedden vagy szerdán az embereket maga beviszi Almássyhoz, már meg is üzente nekik, hogy legyenek készen az alámenetelhez. A levelet is előkeresi, mely ha itt nincs, bizonyosan a *Boncidainál* ottben levő ládában van. Almássy levelében bizonyosan mentegetőzött ez alkalmatlankodásért, ezért írja, hogy „szomszéd uram biz ebben semmi sem vagyonság, a mig élek, örömet szolgállok kigyelmednek.

Ugyanez év aug. 13-ikán Oltsvárról ismét kölcsönt kér. Levele így hangzik: Kívül: Almássy István uramnak, atyámfának adassék. Belül: Az elmúlt napokban ott benn létem alkalmával mondtam kegyelmednek, hogy szántó barmok nélkül vagyok. Adjon gazdaasszonyomnak, kit beküldtem 34 frtot, hogy vegyen a mostani sokadalomban 2 ökröt s kigyelmed ajánlotta is rá magát. Adjon még boltjából 1 nadrágnak való gránátot, 3¹/₂ sing veres stametet, 1¹/₂ sing bársonyt és egy nadrágnak való kentulát.²⁾

Hosszas összeköttetésben volt *More Bálint*-tal, ki Dadán lakott. Eleinte nagy volt a barátság, kitetszik az alábbi levelekből; de később

1) Kassa v. levéltára 5221/11.

2) Kassa v. levéltára 5221/12.

3) Kassa ltára 5221/10.

bebizonyosodott a közmondás: barátoknak ne adj kölcsönt, mert oda lesz a barátság.

1612. júl. 25-én *More Bálint* és felesége *Szabó Kata* asszony és mostoha fia *Horváth Miklós* Almássytól és feleségétől 450 magyar frtot vett kölcsön 12 évre, zálogba veti erre tarczali alszőlőjét ez idő leteltéig.¹⁾

1617-ben márcziusban ismét kölcsönt kér, hogy szőlőit művelhesse, áprilisban újra sürgeti, mert homlittatni sem tud a pénz hiánya miatt. Egymáshoz való viszonyuk megvilágítása céljából közöljük e két levelet.

Az első így hangzik:

Kivül: Az én jóakaró uramnak az vitézlő *Almássy István* uramnak, Kassán lakosnak adassék ez levél. Belül: Szolgálatomat írom kegyelmednek mint jóakaró uramnak, Istentől kívánok kegyelmednek asszonyommal és az kegyelmes szép gyermekeivel egyetemben minden testi lelki jókat megadatni! Csak e felől kelletik kegyelmedet megtalálnom, mint jóakaró uramat, kegyelmed megbocsásson, hogy kegyelmedet búsitom, mert a szőlőmiveseim nem akarnak várni, míg tartozom nekik, ha nem kegyelmedet kérem, küldjön huszonöt forintot, ne is küldjön kegyelmed most többet, egy jámbor jobbjágotam küldtem kegyelmedhez szolgálammal együtt, ha tő kegyelmedet alá hozza én osztán jó módjával végezek kegyelmeddel, kegyelmedet igen kérem, hogy héába ne fáraszsza az jobbjágotam, mert a szőlőmnek ketteje metszetlen, reá sem mennek addig. Isten tartsa meg kegyelmedet nagy jó egészségben. Dada 12 die marcii Anno domini 1617. Kegyelmednek jóakarója szeretettel szolgál *More Bálint*.

A levél alján Almássy megjegyzése sajátkezű írásával. Anno 1617. die 13. Marcii. *More Bálint* uramnak küldöttem az jobbjágotát, Letenyei Lukáctól készpénzt ft 20.²⁾

A második levél szövege ez:

Kivül: Az én jóakaró uramnak az vitézlő *Almássy István* uramnak adassék ez levél Kassán.

Belül: Szolgálatomat írom kegyelmednek, mint jóakaró uramnak, Istentől kívánok kegyelmednek minden testi és lelki jókat megadatni.

Csak e felől kelletik kegyelmedet megtalálnom, kegyelmed megbocsásson, hogy ismég levelem által megtaláltam kegyelmedet, mert azt mondta vala kegyelmed, hogy az ünnepekben alájön kegyelmed spénzt hoz, de nem tudom, mi az akaratja, írja meg, ha ad-e, avagy nem, mert én másutt is keresek, mert a szőleim is miveletlenek még, kegyelmed

¹⁾ Kassa v. titkos levéltára. A. 24.

²⁾ Kassa város levéltára 5782/112.

erre énnekem választ adjon, mennél hamarább lehet, vagy leszen-e avagy nem leszen, mert még nem is homlítottunk, mert pénzünk nincsen, ha lehet, a nélkül kegyelmed na hagyjon. Isten tartsa meg kegyelmedet. D. Dada 12 die Aprili Anno Domini 1617. Kegyelmednek szeretettel szolgál

More Bálint.

Almássy. ápr. 19-ikén ad is neki 115 frtot kölcsön, mely összeget a többi adóssághoz esatolják és a korábbi kölcsönzésnél kitűzött határidőre megfizeti.¹⁾

E kölcsönökből per lett.

Almássy bizonyára jól beültette, fölszerelte a szőlőt, melyet 1612-ben zálogba vett s melyet 12 év alatt megszokott magáénak tekinteni s nem akart megválni tőle; hajlandó volt megvenni. More pedig csak jó áron akarta eladni. E két ellentétes törekvésből még a 12 év letelte előtt megkezdődtek az egyezkedések, majd a súrlódások, mikben úgylátszik a főszerepet nem annyira More, Mint a felesége vitte. Már az elmúlt szüretkor mondá Almássy, hogy beszélni fog ez ügyben Moréékcal; de azok hiába várták őt.

1623. febr. 16. More azt írta Almássynak, hogy a zálogidő letelt, adja vissza perpatvar nélkül a szőlőt, a pénz leteszi. Ha nem adja, a tarczali bírónál tiltani és ellenezni fogja, hogy műveltesse. Ha versenyezni akart volna, eddig sem hagyta volna nála, de várt. Megegyezés végett menjen Tarczalra, vagy írjon levelet. Utóiratul ezt írja: Ha kedve van a szőlőhöz, a fele váljon pénznek, a fele legyen műveltetésére. Még sem akar vele versenyezni, viszálykodni.²⁾

1624. február 20-ikán More Bálint és felesége megírták a zálogra vonatkozó fölmondást és a szőlőre jogukat érvényesíteni akarták: Az Isten elhozta a 12 esztendőt s most már én is hozzá akarok nyulni az alszőlőhöz, mint enyimhez. Mi a 12 évet elvártuk s fel nem bontottuk, a mit végeztünk; adja tehát kegyelmed is vissza a szőlőt minden perpatvarkodás nélkül. Ha pedig kedve vagyon hozzá megvenni, 1600 frton, mint mások kéri, a kegyelmed kezénél hagyjuk. Ha nem, akkor mi fizetjük le adósságunkat, hogy perrel ne bocsássa vissza, mert a 12 év igazán eltelt, a mint azt a tarczali tanács és bíró is mondá, midőn az adós-levelet megmutattam nekik.³⁾

Az 1600 frtot nemcsak Almássy, de e perében megbízott ügyvédje, *Ványai Mihály* is soknak találta. Tarczali szőlőinek felügyelője, *Törös Péter* pedig ezt írta: „Azt mondják, 1600 frt az ára, a ki bizony hihe-

1) Titk. ltár A 24.

2) Kassa v. levéltára 6196/27.

3) Kassa v. levéltára. 6085/15.

tetlen, ebben nagy álnokság lehet.“ Biztatták különben Almássyt: „kegyelmed ellen senki nem bírhatja, ha kedve lesz hozzá.“¹⁾

Nem tudtak megegyezni. Moréék törvény elé idézik Almássyt. A keskeny papirszeletre írt, mérleges pecséttel ellátott *idézés* a következőképen hangzik: Tarcal 1627. márcz 7. Dadán lakó *More Bálint* és felesége, *Szabó Kata* asszony citálja a mi hirünkkel Kassán lakó Almássy István uramat ide, Tarcalra a jövőendő szerdára ad 13 a tarczali zálog alszölőnek pénze felvétele mellé, hogy comparéáljon. *Kañizsai György* tarczali bíró.

Érdekes és Almássy tekintélyére mutat a bírónak ez idézés után tett külön figyelmeztetése és előleges mentegetőzése: P. S. Kegyelmedet intjük, hogy jelenjék és oltalmazza magát, mert ha nem jelenik meg és kárt kezd vallani, mi ne legyünk okai.²⁾

Tehát a tarcali „polgári szék“ elé került az ügy, hol Morét *Szeghedi György* ügyvéd képviselte, ki előadta, hogy Almássy nem akarja a szőlőt visszaadni, pedig a 12 év letelt és a pénz jelen van. Almássy nevében *Ványai Mihály* így védekezett: a 12 év még nem telt el, mert az 1624. év nem Gergely pápa napján, hanem a jövő 1625. kis karácsony napján (ujjévkor) mulik el. De ha elmúlt is, nem bocsátható vissza a szőlő, mert nem 450, hanem 565 frttal tartozik More, a mint ez a másodsor megerősített szerződésből kitetszik. De meg a pénzt Szt.-Gergely pápa napja előtt nem tette le, a mint azt a hegyaljai törvény megkívánja.

Felelt Szeghedi: A másodsor felvett pénzt nem a szőlőre vettük, a minthogy ez a szerződésben sincs benne. De ha erre vettük volna is, letesszük.

A tarczali tanács 1624. márcz. 13-ikán ítéletül kimondta, hogy a szerződésen júl. 25. van, tehát a 12 év letelt s így a szőlőt, ha az adósságot a jövőendő Gergely napig letesszik, vissza kell adni. Ha pedig eladják, s Almássynak kedve volna hozzá: ellenére másnak sem adhatják, mivel keze van benne s annyi év óta építette s gondját viselte.

Almássy ez ítéletben meg nem nyugodva az úriszék elé vitte a dolgot. Bethlen fejedelem tokaji tisztartója, *Szikszay Máttyás* és *Inanczi Gergely*, Rákóczy György szerencsi tisztartója egyetértőleg júl. 10-ikére *Szepesi Jánost*, ő fsége kassai kamarájának tanácsosát, Zemplénmegye 2 szolgabiráját s több főnemes urat és esküdteket hívtak össze.

Elnök Szepesi János volt s kimondották, hogy a felperes idő

1) Kassa v. levéltára 6085/15.

2) Kassa v. levéltára 6085/17.

előtt indította meg a pert, tartozik elvárni az 1624. év elteltét. Ezután Almássy jó folyó pénzzel köteles fölvenni pénzét.¹⁾

Ifj. Almássy István.

1. Nevelése, jelleme.

Születése. A kassai iskola és híresebb tanítói. Bocatius, Czombor, Szenczi Molnár Albert Kassán. Nagy deákok viselkedése. Német professor, magyar mester, fő tudós. Az iskola nyelve. Magyar kórus, német kórus. Patvariára megy; oktava, brevis. Társai, Gittlik András. Kereszthury és Almássy érintkezése. Hiányos étkezés, semmi tanulás. Tervek jövőre. Gyöngye testalkata. Gyermeki szeretete. Takarékosagra nevelés. Barátja ajándéka. Engedelmessége. Józsvivü, ragaszkodó, hálás. Vallásossága. Írása, debreczenies kiejtése. Postaközlekedés, főbb vonalak, gyarló közlekedés. Hírek közlése. Hazajövele, halála.

Ifj. Almássy Istvánt 1606. jan 22-ikén keresztelték meg, tehát valamivel korábban születhetett.²⁾ Keresztszülői voltak *Fekete Ferencz* (ügyvéd), *Farkas János*, *György deákné*, *Tarcali Szabó Istvánné*.

Bizonyára több gyermeke is volt Almássynak, de ezek korán elhaltak. Az egykoru anyakönyvben 1611. okt 7-ikéről följegyezve találtam, hogy Kata nevü leányát keresztelték meg, kinek Zegedi Mihály, Tancos Pál,³⁾ György Deákné, Melda Györgyné voltak keresztszülői.

1619-ben a városi jegyzőkönyvben ezen följegyzés fordul elő: Almássy István kéri a tanácsot, hogy Lisabonát a templomba temethesse.⁴⁾ Megengedik, de valami atyánkfiát fel ne ássa. Adjon érte 50 frtot. Lehetséges, hogy ez a Lisabona épen leánya volt. Hogy több gyermeke volt, az is látszik bizonyítani, hogy egy levele azt kívánja: Isten tartsa meg őt gyermekeivel együtt. De ha voltak is, nagyobb kort közülök csak egy, István ért.

Kassának azon időben kiváló iskolái voltak, a mint Simplicissimus is megjegyzé. Tanítói közt nem egy országos hírü volt. Ilyenek voltak pl. Bocatius János, Szepsi Czombor Márton. Szenczi Molnár Albert is nevelősködött Kassán s Bethlen iskolájában tett is szolgálatot, egy ízben egyenesen meghívták tanítónak a városi iskolához.

Bár közülök egyik sem igen taníthatta az ifjú Almássyt részletesebben, megemlékezem róluk, mint akik az iskola magasabb színvonalát jelzik.

¹⁾ Kassa v. levéltára 6076.

²⁾ Megkereszteltek és egybekeltek egykoru anyakönyve. A kassai r. k. plébánia tulajdona.

³⁾ 1618. nemességet kap, több ízben Kassa orszgy. követe,

⁴⁾ Rendes szokás, hogy az előkelőbbeket a templomba temetik, a többieket a templom körül lévő temetőbe.

Bocaius János Luzaciában született. (1549.) 1594-ben az eperjesi kollegium rektorává lett. 1598-ban Rudolf nemességre emelte s koszorús császári költő címmel tisztelte meg. A következő évben Kassa tanácsa meghívta az ottani iskolák vezetésére, melyek alatta virágzásuk tetőpontjára értek. 1603-ban városi főbirónak is megválasztották s ettől kezdve rector utriusque reipublicaenak írja magát. Belgiojasonak ő kénytelen a Szent Erzsébet-templom kulcsait átadni. Az ezen erőszakos tény ellen tiltakozó küldöttséget ő vezet Prágába, de eredménytelenül. Ezért Böcskaynak nagy híve lesz, Kassa kapuit megnyitvatja előtte s mint szabadítót üdvözlí őt. Mikor Bocskay a németországi protestansokhoz követül küldte, elfogták s hű neje csak 5 év mulva tudta kenyérbe rejtett kötélhágcsó segélyével kiszabadítani. Ismét visszatért Kassára, hol megkínálták a főbirói tiszttel; de ő csak az iskola igazgatását vállalta el. Bethlen a gyulafehérvári könyvtár örévé tette s diplomaciai megbizásokban is sűrűn alkalmazta. Ily kiküldetésben halt is meg 1621. okt. 31. Magyar-Bródon, Morvaországban. Munkái többnyire alkalmiak és latin nyelvűek; de van köztük néhány jogi, történelmi és nevelési is. Fő nevelési elve: nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk. (Non scholae, sed vitae discimus.) Ennélfogva főkép azon dolgokat törekedett tanítani, mikre a polgároknak szükségük van, hogy jó előjárók legyenek.

Halála után volt kassai tanító *Czombor Márton* (1594—1633), ki Sepsiben született s Késmárkon végezte iskoláit. 1616—20-ig Európa nagy részét bejárta. Londonban, Danzigban, Salzburgban előadásokat hallgatott. Utazásairól nagyobb munkát is írt: *Europica Varietas* avagy Szepsi Czombor Mártonnak, Lengyel, Mazur, Práz, Dánia Frisia, Britanniai Tengeren való bujdosásában látott hallott különbölkülönféle dolgok leírása. Kassa 1620. Utazása után előbb Kassán, Varannón volt tanító.

Szenczi Molnár Albert 1590-ben 5 hónapig Kassán *Pap Ferencz* polgár gyermekeinek volt a nevelője.¹⁾ Ez állásra *Károli Gáspár* ajánlotta, ki mint kassavölgyi esperes kassai polgárokkal sokat érintkezett. A Pap-családnál Szenci oly jó emléket hagyott, hogy évek multával is segítették őt pénzzel, majd *Békési János* is pártfogója lett Kassán, ki magyar könyvet kért tőle s hogy kedveskedjék neki s háláját is lerőja, németből magyarra fordította s elküldte neki Heidelbergből Tossanus *Lelki iskola*-című imádságos könyvet.

¹⁾ A Pap-családról érdekes adatokat találtam a tanácsi határozatok 1593—1692. kötetben: Pap Ferencz jómódu kereskedő volt; atyja, Antal szintén kereskedő meghalván, Ferencz kapott anyjától 3420 frt. bolti marhát s több izben mintegy 6000 frt. készpénzt, hogy gyermekeit táplálja. Midőn pedig meghal, 26,000 frt ára marhát hagy unokáira, Antalra és Benedekre. Ezek voltak Szenczy tanítványai.

1612-ben Thurzó György nádor Kassa bírájának és esküdt polgárainak ajánlotta őt, kik meg is hívták iskolájukhoz, de a levelet nem kapta meg.

1624. aug 3-ikán Bethlen Gábor Sziléziába küld neki 48 frt. uti-költséget, hogy Kassára jöjjön. Ellátásáról, ruházatáról a fejedelem maga gondoskodik, 12 rőf fajlondis posztót küld neki ruhára, melyből egy rőf 3 frt volt, pénztárából kapja fizetését s Kassát utasítja, hogy csendes lakást adjon neki a parochián. Valószínűleg a kassai iskolában azon 24—40 növendék felügyelője volt, kik a fejedelem költségén előbb Nagy-Szombatban, később az iskola áthelyezése után itt neveltettek. Meddig tartózkodott Szenci itt, nem tudni.¹⁾

Nagy tanulók is járhattak iskolába, mert a városi szabályrendelet megbotránkozik rajta, hogy a deákok éjjel igen széjjel sétálnak, részegeskednek, tánczolnak, s eltültja ezeket. (1616.)

Német „professor“ nélkül nem lehetett el az iskola, ezért elrendelik, hogy nevezzenek egy tudós ifjút, mert a mester nem is mehet mindenfelé. (Úgy látszik, sok a tanuló.) (1622.) A magyar mester mellé egy főtudós és kántor álltassék. (1632.)

Nagy zavart okozott az iskolában, hogy két úr volt. Ne legyen tehát konrektor, hanem egy főtudós mester, aki akár magyar, akár német legyen és az iskolában lakjék. (Nagyon vegyes nyelvű tehát az iskola s a tanulók megértik mindkét nyelvet.) (1618.)

Az iskolában német és magyar korus (énekkar) van; de mindkettőnek kántora hanyag és sarcol; intsék meg őket s ha nem használ, a német helyében Petrus Veichardot hívják meg Nagybányáról, a magyar helyébe pedig Patakról hozzanak mást. (1621.)²⁾

A kassai iskolát elvégezve, ügyvédnek készülve, 1628-ban 21 éves korában patvariára ment Almássy.

*Kereszthury András*hoz ment, ki a legfőbb törvényszéknek, a nádori törvényszéknek v. a királyi táblának volt tagja, mert csak így vehetett részt az u. n. oktáván sbrevenis és vihette joggyakornokait is oda.

Az *oktáva*, mint igazságszolgáltatási ülés onnan vette nevét, mert rendszerint bizonyos ünnepek nyolczadain, oktáváin gyült össze. Már a Jagellók oda törekedtek, hogy állandóvá tegyék e törvényszékeket. Azonban a Habsburgok nem igen kedvelték, mert előkelő urakból állott, kik megőrizték függetlenségüket s nem voltak kész eszközei a bécsi kormánynak, mely politikai okokból gyakran igazságtalan ítéleteket óhajtott. Amint azon időben Európaszerte divatban voltak a törvény-széki gyilkosságok.

1) Dezi Lajos: Szenci Molnár Albert. Történelmi Életr.

2) L. városi szabályzatok könyvét.

Eleinte a török háborúk ürügye alatt, majd később ürügy nélküli is, 10 évig sem ült össze e törvényszék, hanem az úgynevezett udvari törvényszék ítélkezett, a miért aztán még az udvarhoz legközelebb álló főuraink is felszólaltak, védve azon elvet, hogy magyar ember fölött csakis hazai törvényszék ítélhet.

Brevis-en bizonyára a breves breviumot, brevissima iudiciát érti, a mi ünnep nyolcadi rövid törvényszéket jelent.¹⁾

Komoly törekvésnek kellett lenni az apában, fiuban egyaránt, midőn képzettségét ily előkelő jogi ember mellett akarta kiegészíteni. A fiu leveleiből kitetszik, hogy fő-fő vágya volt, hogy ily oktávan megjelenhessék s lássa a legfőbb igazságszolgáltatási kar működését.

Kereszthury nagy tekintélyü ember lehetett már állásánál fogva is. Sok ifju joggyakornokoskodott mellette, az ifju Almácssy is csak nagynehezen, *Vass Mihály* akkori kassai jegyző, később bíró ajánlatára tudott bejutni. Még ajándékot is küldött Almácssy Kereszthurnak, hogy fiát fölvegye, de, amint fia írja, Vass közbenjárása többet ért. Vass valami ügyben Pozsonyban jár 1628-ban. *Gittlik András* kassai fiut s az ifju Almácssy tanuló társát pedig már Vass is csak nagy nehezen, naponkinti unos-untalan való kérelemmel tudta fölvetetni.

Az első levelek *Pozsonyból* valók. A királyi tábla, ha röviden is, minden országgyűlés alkalmával ülésezett. Itt volt Kereszthury is, de letelte után *Szalakuszra* ment, a hol állandóan lakott. A többi levelet már innen írja az ifju Almácssy.

Pozsonyban Vass Mihály helyezi el lakásra is egy „gazdasszonynál“, *Gittlik* Andrással együtt, ki *Szabó Gittlik István* kassai szabónak a fia. Szintén tekintélyes és törekvő polgár volt ez is, mert több évig czéhmester és községi (communitás) tag s mert fiát ő is taníttatta; de már több éve meghalt.

Kereszthury leveléből kitűnik, hogy sokra becsüli Almácssyt, ki Kassa első embere, bírója, igéri, hogy fiát szívesen fogja tanítani. Irja is a fiú apjának, hogy bár sokan vannak, úgy látja, nem lesz utolsó köztük.

Később, midőn Eperjesre oktávara készül, örömét fejezi ki, hogy megösmarkedhetik majd az apával s néhány napot együtt elmulatnak.

Kereszthury egyik levelét közöljük:

Zalakusz, jan. 29. Január 21-ikén küldött levelét vettem és kedvesen olvastam. A kegyelmed jó hire-nevét szemeim előtt tartván, fiát jó kedvvel befogadtam hozzám s a mit mondott kegyelmednek Egri (talán Vass?) Mihály Uram, mikor a kegyelmed fiát ide befogadtam,

¹⁾ L. Bartal: Régi Magy. latinság szótárát s Hajnik Perjog 212. l.

értem leveléből, most sem mondhatok egyebet, a mit én tudok, örömet közlöm fiával. Higye el, ha akarátja lesz a tanulásra, bennem meg nem fogyatkozik. Egyébként is a kegyelmed becsületéért minden jóval akarok hozzá lenni. A mint látom, nem rest s ha így viseli magát, mint eddig, minden jó reménnyel lehet kegyelmed, s én is azon leszek, hogy ez meg is valósuljon.

Kereszthury András.

Almássy megkapta febr. 4.

A fiú a tanulás iránti reményében csalódott. Levelei dec. 4-étől mind Pozsonyból keltek, január 5-én már Zalaközről. De a patvaria igen súlyos állapot, a mint több levelében írja. Nem kapnak eleget enni, ha uruk asztalára biznák magukat, felkopnék az álluk. Pénzének jó részét arra kell fordítania — nemcsak neki, de társainak is — hogy az étkezés hiányait pótolja. De a nyomoruság nem bántaná, csak haszna lenne. Azonban nem tanulnak semmit, Kereszthury nem is viszi őket, ha megy valahová jogi ügyekben. Mióta Pozsonyból eljöttek, (pár hét telhetett el) egy betűt sem írtak. 8 hó elmulta után is azt írja, hiába vesztegette el ez időt. De mulatságban lehetett részök elég, mert azt írja, hogy meg is únta már. De még jobban únja a heverést. Ha Vasst és apja becsületét nem nézné, az egy év eltelle előtt elmenne innen. A többiek szét is mentek már, mert nincs dolguk. Jövöre nem is marad, hanem megpróbálja vagy két évig az udvari állapotot valamely úr háta megett, hogy ismerkedjék a nagyemberekkel s tanuljon. Bizonyára valami udvari főhivatalnok mellé akar menni. Kéri is atyját, hogy egyezzek bele, két év nem oly sok idő. Ebből azonban semmi sem lett. Egészsége oly gyenge lábön állott, hogy 1631-ben már otthon van, 1632. óta pedig nincs róla említés, bizonyára meghalt.

Távolléte alatt szorgalmasan irogatott apjának, néha egy hónapban 3—4-szer is. Atyja, mint bíró, a városházán, a hivatalos iratok közé tett e levelek közül többet s így összesen 13-at találtam belőlük. Akár véletlenül, akár szándékosan tette, igen jól cselekedte, mert nemcsak fiának emlékéért mentette meg vele, hanem alkalmat nyújtott, hogy az akkori időkbe, az ifjuság nevelésébe, szellemébe kissé bepillantassunk.

E levelek figyelmes olvasgatásával előttünk áll az ifjú Almássy testileg és lelkileg.

Testileg *beteges*, kevés ellenállóképesége van. Atyja is beteges idősebb korában, de anyja korábban elhunyan, úgy látszik, tőle örökölte gyöngé testalkatát. Általában a Nagy-család nem volt tartós életű. Nagy Pál, Nagy Sebestyén is még a két Almássy életében halnak el.

Alig megy el hazulról, mindjárt második levelében gyarló, romlandó cserépnek nevezi magát s azt írja, hogy pénze jórészt orvosságra,

orvosasszonyra és borbélyra ment. Zalaközön ismét beteg a levegő-változás miatt, eddig nem is tanulhatott betegsége miatt. Kéri, hogy apja küldjön neki egy kis ürmös bort.

Kitetszik leveleiből *atyja iránti* figyelme, gyöngédsége és szeretete. Alig jött el, már is szeretné atyját látni s örül, hogy nemsokára itt lesz az eperjesi oktava, melyen találkozhatnak. Minden bajánál nehezebbnek mondja, ha „szerelmes“ apja nem ír levelet s kéri őt, hogy küldjön valakit kitől állapotát megtudhassa. Semmi sem okoz neki nagyobb örömet, mint mikor azt hallja, hogy atyja egészséges. Nagy bánattal fogadja betegségének hírére s imádkozik, hogy állítsa helyre Isten egészségét. Mikor pedig maga beteg, vigasztalja, hogy ne búsuljon miatta s ne küldjön érte, mert nem oly nagy a baj, de ha épen kelleni fog, talál ő maga is szekeret, aki haza vigye.

Kitetszik ebből, hogy atyja is szerethette őt, hisz jó fiú volt s egyetlen vigasza és reménye öreg napjainak. De azért nem halmozta el pénzzel, majdnem mindig pénzhiányban van a fiu. Az arra járó kassai emberektől több ízben kölcsönöz s kéri atyját, hogy ne haragudjék érte, nem vesztegeti el a pénzt, csak a szükségesre költi. Még ruha dolgában sincs bőségesen ellátva, minek oka részben az lehetett, hogy nagy podgyászszal az akkori közlekedési viszonyok közt nem utazhatott el hazulról, továbbá, hogy hiányzott a gondos anyai kéz, mely fiát mindennel ellássa. A nyolczadik hónapban már arról panaszkodik, hogy a fehérruhája, lábbelije, sőt felsőruhája is tönkrement.

Íme, egy gazdag ember egyetlen fiát mily *egyszerűen* látja el. De különben vadászati eszközökkel urasan van ellátva. Van kutyája, több puskája és két hátságparipája. Az apa szorgalmas, takarékos volt, azt akarta, hogy fia is ilyen legyen. Ilyen is lett. Ha nincs is pénze, nem zaklatja apját és szükségében is, mikor egy batkája sem volt, csak keveset kér kölcsön s elszomorodik, ha látja, hogy hiába költ itt. Van benne valami örökölt vonás a kereskedő *pontosságából*. Ellenőrzés végett megírja, hogy az atyja által küldött embertől mennyi pénzt vett át. Midőn *Raynprecht Pál* kereskedőtől, ki *Tragáner Ferencz* kassai kereskedőnek adósa, 5 frtot kölcsönöz, figyelmezteti apját, hogy midőn ezt Tragánernek megadja, kérjen tőle nyugtatványt.

Úgy látszik, egy társa megkedvelte őt, mert egy hosszú puskát adott neki; félti ezt, hogy *Oláh* elrontja, ezért írja apjának, hogy kérje el és tegye a többi közé.

Figyelmes és gyöngéd atyja iránt, újkor meleg hangon kíván neki minden jót. *Ajándékot* is küld neki egy keresztény kést (bizonyára valami csehországi új keresztény kés . . .).

Midőn atyja írja, hogy kevés levelet küld haza, azt feleli: *ha szabad lenne*, én panaszkodnám, oly ritkán látom a kigyelmed levelét.

Engedelmes fű, aláveti magát atyja akarátának; kellemetlen helyzetén atyja beleegyezése nélkül nem akar változtatni. Még mikor ürmös bort kér is, hozzáteszi, ha nem lehet, maradjon abba. Atyja levelében jó intelmekkel látja el, azt feleli, hogy sokszor elolvasta és ahhoz alkalmazkodik.

Jószivű, az emberekhez *ragaszkodó és hálás*.

Földijével, *Gittlikkel* a barátságot fentartja, örül, hogy együtt vannak s bajaikban egymást gyámolíthatják s betegsége alatt azt írja, hogy nem tudja, hová lenne nélküle. A melegebb családiassághoz van szokva, rosszul esik neki a rideg, idegen világ, hol senki csak egy pohár bort sem nyujtana neki. Annál jobban ragaszkodik régi ismerőseihez, atyafiaihoz, üdvözli őket, *régi tanuló társait* és *iskolamesterét*. Irna is nekik, de nem volt rá alkalom, a levélvivő nem várakozhatott tovább. Azonban kéri atyját, kényszerítse őket, hogy fejenként irjanak neki. S annál hálásabb azok iránt, kik az idegenben jót tesznek vele: Vass Mihályhoz, a ki ide beajánlotta, s kinek tanácsait a legjobb szívvvel fogadta; gazd'asszonyához, ki betegsége alatt híven ápolta; Oláh iránt, ki atyjától levelet és pénzt hozott; *Bornemissza János* iránt, kinél egy alkalommal Nagy-Szombatban jól mulatott és bajtársa, Gittlik iránt.

Egy helyen a protestáns ember *vallásossága* is megszólal: igen nehéz, hogy egy predikációt sem hallok, csak barát beszédét. Ilyesmi manapság kevés joggyakornokot nyugtalanítana!

Írása szép, tiszta, gondos, jól olvasható, kerek, vékony betűket ír. Irálya folyékony, egyszerű és meleg. Érdekes, hogy a debreczenies kigyelmedet írja mindig. Atyja szülővárosa e sajátságát, úgy látszik, egész életén át megőrizte és fia minden iskolázottsága s a kassai más kiejtés daczára is elsajátította. Talán e csekélységből is lehet következtetni, hogy atyja erős hatással lehetett reá.

A levelekből némi fogalmat alkothatunk az akkori posta-közlekedésről is. Magyarországon az első postát I. Ferdinánd szervezte (1558.), mely Pozsonyból kiindulva a Vág völgyén, Liptó-Szent-Miklóson, Szepes-, Sárosmegyéken át vezetett, Lőcse, Eperjes állomásokkal és Kassa végállomással. A sok háború miatt 7 táborig állomást is kellett létesíteni 18 lóval. Az első kassai postamester Mária Antal volt. Fizetése 230 frt. és a közönségtől befolyó jövedelem. 3 lovat kellett tartania.

Nemsokára Kassától Szathmárig (Tokaj—Kálló—Nagyvárad) továbbá Bártfa és Lengyelország felé is kiterjesztették a postavonalat. 1633-ban Kassa főállomás 13 lótartással, melyhez 4 vidéki állomás tartozott.

A Bocskay- és Bethlen-féle fölkelések bénítólag hatottak a közleke-

désre. Huéber András postamestertől Boeckay fejedelem házáat és minden vagyonát elvette a többi németekével együtt, őt pedig bujdosásba kergette.

Az apa külön emberrel küldi a levelet és a pénzt. A fiúnak alkalmat kell lesnie, hogy egy Kassára utazóval küldje el levelét. Egy alkalommal egy gombkötő legénynyel küldi. Zalaköz igen kiesett a forgalomból, máshová is megy levélhordó embert keresni. Mikor Tapolczánban van, arra kéri atyját, hogy a Bécsbe járó kereskedőtől küldjön levelet, kik Nagy-Szombatban adják oda Börnemissza Pálnak, majd ő ettől megkapja. Egy ízben fia Jób Rhäel löcsei polgár (bizonyára kereskedő) emberével küldi levelét előbb Löcsére; ez azután átküldte Kassára a levelet néhány udvarias sor kíséretében:

Löcse, 1629. jan. 28. Job Rhäel.

Egy ember jött hozzám Nagy-Szombatból és a kegyelmed szerelmes fiától egy levelet adott kezembe. Tudakozódván, azt mondta, hogy a kegyelmed fia jó egészségben van, minek magam is örülök, adja Isten, hogy minden kívánatos jót hallhasson felőle.¹⁾

A postaközlekedés gyarlósága, lapok hiánya magyarázza meg, hogy a fiú apjának több levelében híreket is ír a török terjeszkedéséről, Alvinczy áttéréséről, Bethlen haláláról szóló álhírről stb.

Néhány levélen az idősebb Almássy följegyezte, hogy mikor kapta kezéhez. Ebből következtetni lehet, hogy mennyi ideig tartott a levél megérkezése. Egy levelet, mely január 30-án kelt, febr 4-én kapta meg. Jan 5-én kelt levelet jan. 20-án. Néha 2—3 levelet is megír a fiú, míg akad ember a ki elvigye.

Érdek s egyik levélnek azon megjegyzése, hogy a kassai soka-da'mon lesznek török árúsemberek. Tehát a török kereskedők eljárnak a hódoltságon kívül eső városokba is.

Egy levelében arra kéri apját, hogy a nyeret készítesse el, a Tacskó kutyát tanítsa be, hogy fürjezhessen vele valaha, ha meg nem hal.

Némileg gyakorolta is később az ügyvédséget. 1631. okt. 28-án egy perben apját képviselte, nov. 9-én egy iratban, melyet Putnoki János és Ujvári István írtak alá és állítottak ki, (bizonyára hivatalos személyek, talán szolgabírók lehettek) mint atyjának teljhatalmu megbízottja, tiltakozik az ellen, hogy a Nagy Páltól örökségül kapott tárczali szőlők termését Nagy Imre és Nagy Sebestyén lefoglalták.²⁾

Ez időben már itthon van, talán épen betegeskedése miatt jött haza. Utoljára az oklevelek nov. 9-ikéről kelteztve említik, bizonyára

1) Kassa v. Itára. 6291/112.

2) Kassa v. t. Itára 32.

riemsokára meghalt. Atyja 1635-ben kelt végrendeletében már mint elhunytat említi. Körülbelül 25—26 évet élt s ifjúsága legszebb korában halt el. Atyja azért takarékoskodott, hogy fiára többet hagyhasson s íme, még ő lesz fia azon vagyonának örököse, melyet ez Nagy Páltól kapott.

2. Levelei.

Oly érdekesek az Ifjú Almássy levelei, hogy szükségesnek láttuk azokat, ha nem is egész terjedelmükben; de legalább bő kivonatban, a régi világ jellemző főbb sajátságait megőrizve közölni. Bepillantást nyerünk általa a régi kor nevelésébe, családi életébe, társadalmába. A cím s a bevezető és befejező pár sor s az aláírás bennök többnyire latin.

I.

Hogy kigyelmednek eddig nem irtam, az az oka, hogy bizonytalan emberre nem akartam első leveletem bízni. Én, hála legyen az Uristennek, mind a kigyelmed és az én kívánságom szerint szerencsésen, reménységem kívül minden dolgaim úgy mentenek végbe, hogy hiszem, az Isten mind könyörgéseimet, mind a kigyelmedét meghallgatván, ez kis fáradságos munkámnak jövődöbeli szerencsés előmenetelit megadja. Ugyan nehezen fogada fel az uram, úgy annyira, hogy az ajándék, amint eszembe vöttem, annyit nem használt, mint *Vas Mihály* uram sokszor való intercessiója, mivel nálamnál sokkal különbek és sokan is vannak nála. De utána hála Istennek, olyat vettem eszembe, hogy *Vas Mihály* uram ajánlására utolsóvá nem tesznek. Bécset is megjáratta velünk nótárius uram, azt is tudjuk már mint vagyon, elég sok bolondságot és ujságot láttunk, emberektől való sok pénzcsalást. Szegény *Gülliket* ugyan senkinek nem szerezhetik vala, de én olyan embert nem láttam, mint nótárius uram, mert majd mindennap unos-untalan solicalta az uramat érette, azt remélem, hogy én jómra cselekedte ő kigyelme, hogy mégis nyavalyánkba lehetnénk segítséggel egymásnak, a melyet obtineal is ő kigyelme a kin mindnyájan elcsodálkoztunk. A melyet nótárius uramnak ő kigyelmének, ha Isten halálunkat halasztja, minden tehetségünkkel igyekezünk megszolgálni. Én most többet nem irhatok, hanem kigyelmedet alázatosan kérem, rólam ezután se feledkezzék, hanem minden alkalmatossággal irjon és legyen is segítséggel. Minemű tanúsággal és oktatással hagyott el nótárius uram, merő atyai indulat az, melyet életemnek rendiben meg igyekezem tartani és a szerint magamat viselni. Pozsony, 1628. dec. 2.

P. S. Ajándékba 40 tallért adott nótárius uram, az expeditornak

is 5 tallért adott, nekem is 5 tallért és 8 frtot apró pénzt. Ajánlom alázatos szolgálatomat kigyelmednek. Bátyámuramékat köszöntse kigyelmed én nevémmel.¹⁾

II.

A mint első levelemben jelentettem kigyelmednek, Istennek kegyelmes gondviselése által jó egészségben és minden szerencsétlenség nélkül jöttünk ide Pozsonyba és nótárius uram ő kigyelme commendatiója által úgy a mint kigyelmed ő kigyelmét otthon Kassán informálta, helyben hagyattunk, melyet ő kigyelmének teljes életünkben hálaadással veszünk. De Istennek providentiája által és kegyelmes gondviselése az embereken lévén, kit ő felsége az emberek közül jó egészséggel, kit pediglen súlyos betegséggel szokott meglátogatni, kik közül engemet is, szegény bűnös fiát, gyarló, romlandó cserepet reménységgem kívül csemeri betegséggel meglátogatott, kit ő felségétől nem zúgolóddással, hanem hálaadással kell vennem, mely betegségből remélvén, hogy fellábadhatok, remélem is. Egyéb szükségem, Istennek hála, egészségem kívül semmi nincsen, mert reménységen kívül Istennek kegyelme által annak utána nótárius uram intercessiója által olyan gazdaaszszonyunk vagyon, kinek mellettem való forgolódását és gondviselését elégségesképen meg nem mondhatom. Azt irhatom kigyelmednek, édes apám uram, hogy a mi pénz nálam maradt volt, az egyre-másra orvosságra, borbélyra és egyéb apróléokra elkölt. Azért kigyelmedet, édes apám uram, kérem e dolgot notarius urammal közölvén, kigyelmetek viseljen gondot rólam. Mindazonáltal kigyelmetek hirtelen ne cselekedjék, mert ha Istennek ő felségének tetszik, hogy ebből még felgyógyuljak, hát által megyek az urammal Szalakuszra, ha pediglen ő felségének úgy tetszik, hogy az én bűneimért még egy kevésbé szenvedjek, tehát itt leszek Pozsonyban. Ezt pedig nem azért irtam, édes apám uram, hogy kigyelmednek valami búsulása lenne belőle, hanem gondolván a kigyelmed jövődöbeli reám való haragját. Kigyelmed, édes apám uram, ha valamit akar irni, egy bizonyos emberét mentől hamarább bocsássa fel, de kigyelmed értem ne küldjön, tudom pedig, hogy nem is lehet, de ha szintén úgy kellene is lenni, kit nem remélek, talán találnék itt pénzért oly szekereset, a kivel alá mehetnék. Nótárius uramnak is csak magának privatim irtam volna, de erre is csak nagy nehezen vettem magamat. Isten ő felsége adjon kigyelmeteknek mind fejenkint nagy jó egészséget, hogy a mikor láthatjuk kigyelmeteket, láthassuk jó egészségben. Pozsony, 1628. dec. 10.

P. S. Az embert pediglen mentől hamarébb lehet, küldje fel

¹⁾ Kassa v. ltára. 6229/6.

kigyelmed és ugyanazon embertől, ha lehetséges, küldjön egy kis edényben ürmös bort, ha pedig nem lehet, maradjon abban.

Stephanus Almásy
junior.¹⁾

III.

Generoso ac Amplissimo Domino Stephanó Almássy Inclita Regia ac Libera Civitatis Cassoviensis Judici Primario, Domino et Patri mihi colendissimo.

A mely csomó levelet kigyelmednek kezébe adnak ezzel egyetemben, noha nem evvel együtt költök, de az embernek késedelme mia tartóztatott volt meg, mostan jobb alkalmatosságunk lévén, más ember kezébe bízuk.²⁾ Ezen levelemben is ugyanazt irhatom kigyelmednek, valamiképen ott megirtam, azon állapotban vagyok most is, de költség miatt felettem szűkültem. A sok hiábavaló orvosságra mire kellett költenem. Hanem reménségem kívül egy emberséges adós embert megtalálta, akit nótárius uram jól ismer, *Raynprecht Pálnak* hívják az adott 5 ezüst tallért, mely áros ember *Traganer* uramnak adós, hanem kigyelmed contentálja Traganer uramat és tőle kigyelmed quietantiát vegyen róla. E levelemben is kérem kigyelmedet, hogy mentől hamarébb lehet, bizonyos emberét küldje, költséget is küldjön mert itt, ha az urunk asztalához bízunk, bizony felkopik az állunk. Többi diákok is mindinkább a magok költségén élnek. Ha *Güttik* körülöttem nem volna, nem tudnék hova lenni, az úr Isten jól adta volt, hogy együvé commendált volt nótárius Uram. Minket vagy itt Pozonyban, vagy Szalakuszon találunk meg, ha lehetséges, édes atyám uram, azon embertől egy kis edényben ürmös bort is küldjön. A mint hirdetik, talán az eperjesi oktava is rövid időn meglesz, ha Isten addig életben megtart, akkor kigyelmedet meglátogatom. Ezeknek utána Isten éltesse kigyelmedet jó egészségben. Datum Posony 14. die dec. anno 1628.

Generosa Dominis Vra.

Servitor obedientissimus
Stephanus Almásy³⁾ junior.⁴⁾

IV.

Zalakusz, 1629. jan 5. Minden jót kívánok ez új évben. Egészségem türehető, de az állapot annyira súlyos, hogyha kigyelmed becsü-

¹⁾ Kassa v. ltára. 6229/95.

²⁾ Az eddigi három s a jan. 5-ről kelt következő levelet egyszerre küldötte el s apja, a mint följegyezte, 1629. jan. 20-ikán kapta meg.

³⁾ Nevét nem egyformán írja mindig, pl. a következő levélben atyját Almássynak, magát Almásznak. A nemesi pecsétet mindenik levélre rányomja.

⁴⁾ Kassa v. ltára. 6229/5.

letit s Vass Mihály uram ajánlását nem nézném, készebb volnék eltávozni. Nem panaszkép mondom, mert tudom, az embernek a maga becsületeért egy darab időt más egyéb állapotban is kellene szenvedni, de bár másban foglaltam volna magamat, mert itt koplalás van, de tanulás semmi. Mert ha oktáva nem lesz — a mint a diákok mondták — hiába leszünk itt.¹⁾ Mióta Pozsonyból eljöttünk, csak egy betűt sem irtunk, a diákok is széteszlottak, hogy dolgunk nincs. Mivel Pozsonyban létünkör nagy betegségbe estem, költségem elment s itt az idegenben *Szegedi Gáspárt*²⁾ kivéve senkihez nem volt bizodalmam, tőle kértem 25 aprópénzt, ne nehezteljen érte, mert, a mint már irtam, az urunk konyhájára nem bizhatjuk magunkat. Hírünk az, hogy e föld futásban van a töröktől való félelemtől. Kegyelmedért az Istent szüntelen való imádsággal kérem. Ha egynehány pénzt akar küldeni, felette jó néven veszem.³⁾

V.

Szalakusz, 1629. január 24. Már kétszer irtam kegyelmednek, nem tudom, megkaptac-e. Az első levelemben azt irtam, hogy az Úr Isten engemet is érdemem szerint, büneimért Pozsonyban létemkor betegséggel látogatott meg, de már meggyógyultam. Kérem kigyelmedet, jóindulatját ne vonja meg tőlem ezután sem. A mint második levelemben irtam, az állapot nem könnyű, de a kegyelmed becsületeért eltűröm, azonban mindennél nehezebb az, hogy kegyelmed annyi levelemre nem ír csak egyszer sem. Kérem, szerelmes Apám Uramat, ne szánja egy emberét felküldeni, kitől a kigyelmed egészsége és más állapotja felől bizonyost tudjak, s ha meg nem bántanám, küldjön pénzt is, mert ránk pénzért mosnak. Az is a többi között igen nehéz, hogy mióta onnan hazul eljöttünk, csak egy praedikatiót sem hallottunk, melyen lelkünk megnyugodt volna, hanem csak barát praedikatiót. Kérem kigyelmedet kényszeritse minden atyámfát, hogy külön mindenik írjon egy levelet, hogy tudjam, vannak-e atyámfiain vagy nem. Nótárius és mester uramnak és minden a több velem tanult kedves barátainknak is irtam volna, de a követ igen sietett. Egyéb hír nincs, de ez bizonyos, mert Nyitrán a gyűlésben palatinus uram leveléből olvasták, hogy a Dunán most 4000 török költözött át, a kiktől felette nagy rémülésben vannak.

¹⁾ A város 1629. ápr. 19-iki jkönyve szerint a császár oktávat hirdetett Lőcsére. Almácssy előterjeszti, hogy a város is jelenjék meg rá, «mert nem tudjuk, mi támadhat városunk ellen s ha valaha kívántatott a vigyázás, most kívántatik.» Zócs Miklóst és Vass Mihályt küldték ki. A bíró egyszersmind indítványozza, hogy mivel a palatinusnak még semmivel sem kedveskedtek, van egy hordó jó ó-boruk, adják neki. Megszavazzák.

²⁾ E Szegedinek később nagy-pere van az Almácssyakkal. L. Nagy-család f. végén.

³⁾ Kassa v. Itára 6291/92.

P. S. Kérem kigyelmedet, hogy minden jóakarómnak kommen-
dáljon.

VI.

(Zalakusz, 1629. jan 30. Almácssy megkapta febr. 4.)

A mennyi csillagokkal fejünk felett bővelkedik az ég, annyi jót kívánok az ujesztendő folyására.

A kegyelmed ékesen szóló és kegyes atyai indulatokkal hozzám küldött levelét, melyben atyai felbuzdult szerelmét mutatja nagy vidám orozámmal és vig örömel vettem és olvastam, s azon leszek, hogy azt engedelmességgemmel növeljem. Egészségem, az úr neve dicsértessék, most helyén vagyon. Állapotom nem olyan, mint kívánatos volna, de kegyelmed becsületét, mint tükröt magam előtt tartva, tűröm, csak atyai indulatját tőlem meg ne tagadja. Azon vagyok, hogy a patvarián való lakásomnak legyen haszna, mely által felebarátomat is promoveálhassam, előttem viselvén: *Radices cruditiones amarae sunt fructu vero dulces.* *Gittlik Andrással* jóakarattal és barátsággal vagyunk egymáshoz. Pozsonyban betegségemben a gazdám asszony oly jó szívvvel forgolódot körültem, hogy meg sem irhatom s szükség, hogy meg ne feledkezzem erről. A hozzám bocsátott követ, *Oláh János* kezembe adta a 20 frt aprópénzt és a 10 imperialest, legyen kegyelmednél hitele és fáradságért jó akaratját mutassa iránta. Uram a kigyelmed ékesen folyó levelét felette kedvesen vette s azon lesz, hogy az eperjesi oktávakor néhány napot elmulathasson kigyelmeddel. Semmi ujságot nem küldhettem kigyelmednek, hanem egy új keresztyén kést (csehországi) vegye jó néven, szeretettel küldöttem. Köszöntse szómmal minden jóakaró atyámfiat és jóakaró uraimat. Adja Isten, hogy vékony erőm szerint kedvesen szolgálhassak nekik.

VII.

Zalakusz 1529. febr. 14. Vettem a kigyelmed becsületes levelét, hálát adok az Istennek, hogy kigyelmed egészséges s kérem őt, tartsa meg ezután is ebben, hogy sokszor hallhassak a kigyelmed egészsége felől jó hírt, mert énnekem semmi egyéb nem kell, hanem hogy csak a kigyelmed állapotja felől hallhassak örvendetes híreket. Én, mikor *Oláh János* itt fenn vol', hála Istennek, jó egészségben voltam, de annak utána a levegő változása miatt valami nyavalya esett rajtam, de ebből is naponkint kigyógyulok. Mivel pedig eddig derekas egészségem nem volt, a tanuláshoz, a mint kellett volna, nem foghattam, de ezután hiszem az Istent, ő szent felségét segiségül híván, jobb egészségem lesz,

1) Kassa v. Itára 6291/111

csak kigyelmed is atyai kegyes jóindulatját meg ne vonja, a tanúsághoz (!) derekasan hozzáfogok s úgy igyekszem, hogy kigyelmednek becsületire, énnekem pedig jövődöben előmenetelemre legyek. *Oláh János* a küldött költséget épen a kezembe szolgáltatva, kigyelmed ne vélekedjék felöle semmit, én is a mint kigyelmed írja, imide-amoda nem vesztegetem. Egy társam egy hosszú puskát adott ajándékon, melyet *Oláh János* hazavitt, mondtam, hogy egy ideig használja, de kigyelmed kérésse el tőle, tisztíttassa meg s tegye a többi puskák közébe, mert bánám, ha nála maradna. Most semmi új hirt nem írhatok, mert hála Istennek, békességben lakunk.¹⁾

VIII.

Cheppen, 1629. jún. 6. Tegnap Szombatban jó alkalmam lévén, egy *gombkötő legénytől* írtam kigyelmednek. Állapotomat a másik levélből bőségesen megértheti. Szombatból elindulva itt, Cheppent találtam *Kassai György* uramat és kértem tőle 3 tallért. Ne nehezteljen, mert bizony a kénytelenség vitt rá, mert azt a pénzt, amit *Oláh Jánostól* küldött kigyelmed, jórészt elvitte betegségem, egy *orvos asszonynak* kellett fizetnem s ételemre-italomra, mert itt nem oly keresztény emberek vannak, hogy a betegnek csak egy ital bort is adnának. Most már jobb egészségem van. Az oktávára elindultunk, de ismét visszatértünk. Csuda, hogy oda elvitt volt, mert hogy itt Szombatban brevis volt, akkor itthon hagyott volt bennünket. -Gondolhatja kigyelmed, hogyan tanulunk. Mester uramat köszöntöm, írtam volna neki is, de nem volt alkalmatosságom. Hír nincs.²⁾

IX.

Zalakusz 1629. jún. 15. Néhány jóakaró uramtól értesülem a kigyelmed beteges állapotjáról, könyörgök az Uristennek, állítsa fel betegyából. Időmet már 8 hónapja hiába töltöm itt; ha ezt tudom, ide se jövök, a sok hiába való költség miatt is szívem igen fáj. Ne neheztelje kigyelmed, de ha az év eltelik, nem is maradok itt tovább. Az áldott pünkösdi napját Nagy-Szombatban mulattuk el *Bornemissza Pálnál*, igen emberségesen gazdálkodott (szíves gazda volt), ha Kassára megy, ne feledkezzék el kigyelmed a hozzá való jóakarójáról. Semmi új hírünk nincs, csak hogy *Alvinczy* Uram pápistává lett.³⁾

P. S. A tatárnyerget vitesse haza kigyelmed a nyereggyártótól és ha lehet, csináltassa meg, hogy ha haza megyek, találjam készen.

¹⁾ Kassa v. Itára 6291/129.

²⁾ Kassa v. Itára 6291/128.

³⁾ Érdekes mendemonda!

A Tacskót (kutya) adja kigyelmed *Pattanyus István*nak, hadd tanítsa jobban, hogy a fürjet meg ne üzze, talán még én is fürjezhetek vele valaha, *ha meg nem halok.*¹⁾ ²⁾

(E levelet atyja az előbbivel együtt aug. 2-ikán kapta meg.)

X.

Tapolezán, 1629. júl. 24. Nem kicsiny bánatom volt, hogy levelemből beteges állapotját megértettem, könyörgök az Uristen ő szent felségének, hogy tartsa meg sok számos esztendeig az én szerencsémre, s hiszem, hogy meggyógyítja betegágyából kigyelmedet. Panaszolkodik, hogy leveletem ritkán látja, holott ha szabad lenne, én panaszkodnám e miatt, mert mióta *Oláh Andás* itt fenn volt, egy levelét sem láttam kigyelmednek, bár kigyelmednek jobb módja van az elküldésben. Én máshova is elmentem embert keresni, ki elvinné, irtam is 6—7 levelet, nem tudom megkapta-e? Mi oly helyen lakunk, hol ember nem jár. Egészségem jó, mulatság annyi van itt, hogy nagyon meguntam. Az esztendő eltelvén, ne erőtesen kigyelmedek itt maradni, mert bizony a sok nyomorúsággal nem gondolnék, de Istenem és lelkiismeretem szerint mondhatom, hogy semmi hasznát nem látom; hanem hadd próbáljam meg az udvari állapotot, ismerkedjem meg a főemberekkel, hadd lássak valamit én is immár, hiszen egy esztendő nem sokat teszen. Az itt való lakás nekem tetszik s ha kigyelmed is akarja vagy két évig itt lakom valamely úr háta megett. A *Zöcs Miklós* uramtól küldött költséget megkaptam, most semmi szükségem nincs; csak fejér ruhából és lábombeliből fogyatkoztam meg, kérem, küldjön a Bécsbe járó árusemberektől, kik Nagy-Szombatban adják át *Bornemissza Pálnak*, nála megtalálom. Költséget ne küldjön, mert elszomorodom, mikor látom, milyen hiába megy el. Az oktávát elvégezvén, többé nála nem lakom, másnál nem hiába költenék, kérek erre választ. Panaszolkodik kigyelmed levelem ritkán látása miatt, nem az én hibám, de a levélvivőké, ime jún. 15-iki levelem még most sem vitte el azon ember, kire biztam, *Zöcs Miklós* urammal küldöm tehát ezzel együtt.³⁾

XI.

Nagy-Szombat (Tirnaviae), 1629. júl. 30. Isten ő szent felsége jó alkalmat adott, nem mulasztom el felhasználni s megmutatni, hogy a kigyelmedhez való írásban nem vagyok rest. Nagy nyomorúságban

1) 6291/82

2) Sokat emlegeti leveleiben a halált, mintha csak sejtette volna, hogy nem lesz hosszú életű.

3) 6291/76.

vagyok itt, melyet bizony igen nehezen szenvedek, de a kegyelmed becsületéért elszenvedem, míg ideje leszen, de az idő eltelvén, a mint megirtam, a szerint cselekszem, mert teljességgel eluntam a nagy hiába való költséget. A fehér ruhából igen megfogyatkoztam s lábombeliből is, annyira, hogy nincs több mint a mi a lábomban van, az is igen rossz szabásu. Szombatba elég költséget nem hoztam, a kin vehettem volna. *Kassai György* uramtól kértem egy aranyat, a szolgájától is 50 pénzt, kérem kigyelmedet, édes apám uram, adja meg nekik, többel nem búsítom s nem is akarom, hogy küldjön. Hanem mivel most Kassán sokadalom lesz, lesznek is *török árusok*,¹⁾ küldjön, ha lehet egy hitvány szabásu kék selyem rokot (v. ruhát?) és egy nadrágnak való kék setét-szinü posztót, mert a nadrágom is igen el kezdett hagyni.²⁾

XII.

Zalakusz, 1629. szept. 9. Vettem szept. 5-én a kegyelmed levelét, melyből megértettem, hogy most türhető egészségben van, bizony szívem szerint hálát adok az Uristenek, hogy betegágyából felállította kigyelmedet. Nem lehet nagyobb örömem, mint e hír hallása. Súlyos kigyelmedre e tiszt (bíróság) de az Uristen erőt is ad elviselésére. A *Zöcs Miklós* uramtól küldött pénzt kezembe kaptam s a pénz felől való irását megértettem, de mivel fejem ruhám annyira szakadozott, hogy fel sem vonhatom s lábambeli is rossz, el kellett költenem. Sőt *Bossány József* uramtól 10 frt ára aprópénzt kértem, adja meg neki kigyelmed, ha alá megy. Elhiggye, hogy nem költöm hiába a pénzt, bizony szűken élünk. Parancsolatja szerint leveleit sem egyszer, sem kétszer újra átolvastam, melyekben int, hogy jól viseljem magam, úgy viselkedem, hogy a kigyelmed becsülete meg. ne sértődjék. Mindaddig helyben leszek, kívánsága szerint, míg nem ír, hogy mit tegyek. Semmi új hír, mert tudom, hogy kigyelmedeknél is közönséges a fejedelemtől való hír. Itt annyira hitték, hogy meghalt, a kommissariusokat is elküldték Kassa visszafoglalására, de az útból visszatértek, hogy megértették, hogy él.³⁾

XIII.

Zalakusz, 1629. Szent Mihály arkangyal napja. Felhasználom a kínálkozó alkalmat a levélküldésre. Egészségem most jó; de unom a heverést s ott tovább nem lakom, mint néhány diák is elment innen. Mivel pedig országgyűlés nem lesz, sem oktáva, a hova urunkat hívják

¹⁾ Ime a török-magyar kereskedelem egy hiteles bizonyítéka.

²⁾ Kassa v. Itára 6291/39.

³⁾ Kassa v. Itára 6291/95.

expeditiokra, oda sem megy, ha pedig megy, minket nem visz, a hol valamit tanulhatnánk. A mint irtam is, szeretném az udvari állapotot ez év elmúltán megpróbálni. Most nincs ideje a patvariának. Jó akaró uram által oly állapotot akarok szerezni, hogy mind tanulásom, mind emberek közt ismeretségem, ruházatom, fizetésem tisztességesen meglegyen. Költségből annyira megfogyatkoztunk, hogy egy batkánk sincs. Hanem *Melejh András* jöve hozzánk s tőle kértem két frt 30 pénzt. Adja meg ne kigyelmed, de nekem már többet ne küldjön. Most semmi hirt nem hallottunk. Engemet ne várjon haza kigyelmed, mert még két évig nem megyek haza.¹⁾ ²⁾

P. S. A föld énnekem ide fel tetszik, azért még vagy két esztendeig úgy határozzon felőlem kigyelmed, a mint legjobban lehet.

Gittlik András levelei.

Ifj. Almássy Istvánnal együtt volt a patvarián *Gittlik András*, fia Gittlik Zabó Istvánnak, ki többször szerepel Kassa város jegyzőkönyveiben, többször czéhmester, testamentomhallgató s ki fiát szintén taníttatta és tudományos pályára adta, szintén ügyvédnek. Az apa már évekkel előbb elhunyván, a fiunak a város tanácsa, mint árvahatóság viselte gondját.

A két ifjút szoros barátság fűzhette össze, régi tanulótársak voltak, egy pályára készültek. A „földiek“ ma is összetartanak az idegenben, hát még az akkori fejletlen közlekedési viszonyok között; hisz akkor messzebb volt Pozsony és Szalakusz Kassától, mint ma Amerika.

Barátságuk jele e közös levél:

I.

Alázatos szolgálatunkat ajánljuk kigyelmednek, mint urunknak. Ezeket a leveleket mikor irtuk semmi új hírt nem hallottunk, hanem azután csak igen hamar hallánk, hogy a *modori, basini Szt.-György templomot* elvették csak 23 die decembris igen elkezdték a persecutiót, csak ezt akaránk kigyelmednek értésére adnunk. A császár követi is traktálják a békességet a törökkel, de semmit nem végezhetnek, mert szintén Nyitraig kéri a falukat a török. Ezeknek utána tartsa meg Isten kigyelmedet jó egészségben. Pozsony, 1628. dec. 14.

Stephanus Almási junior

et

Andreas Gittlik.³⁾

¹⁾ De bizony hamarabb haza ment, bizonyosan atyja óhajtotta, hogy egyetlen fia öregségében mellette legyen; valószínű az is, hogy a fiu különben is betegeskedett.

²⁾ Kassa v. ltára 6291/68.

³⁾ Kassa v. ltára 6229/94.

Gittlik Andrástól 3 levelet találtam. Írása rendes, jól olvasható, de vastagabb betűket ír, mint Almássy. Irálya cifra, néhol majdnem érthetetlen. Minek oka az, hogy az ő levele nem oly bizalmas jellegű, mint társáé, ki apjához ír. Úgy látszik, háláját és tiszteletét a kifejezések nagy válogatásával akarta nyilvánítani.

Két levelet a tanácshoz, egyet idősebb Almássy Istvánhoz írt.

Az életet ő is költségesnek és sanyarunak mondja s barátságot és szolgálatkészséget ajánl ifjú Almássynak. Ő is panaszkodik, hogy nincs kivel küldenie levelét és újságírásról ő sem feledkezik meg.

Leveli bő kivonatban s irály tekintetében egyszerűsítve így hangzanak.

I.

Szalakusz 1629. jan. 30. Töredelmes szivből járult fiui engedelmes-ségemet ajánlom Uraságtoknak s kívánok minden jót ez új évben. Az Uraságtok jó hire-neve tündöklök azon jó akarattól, melylyel minden cliensükhöz, kivált hazafiaikhoz viseltetnek s ezt reám is méltatlan szolgájukra kiterjesztette s most is megmutatta, holott e becsületes állapotba helyeztettem s táplálni kegyes gondviselésével meg nem szünik, kiért mély nagy hálával tartozom, meg nem írhatom. Igyekezem magam jól viselni itt laktomban, hogy tisztetnek megfeleljek s hazám törvényeiben gyarapodjam s idővel jóakarátjukat meg szolgáljam. Mivel pedig az itt való lakás sok sanyarusággal és költséggel jár, kérem ezután se vonja meg jó akarátját tőlem Uraságtok.¹⁾

II.

Szalakusz 1629. jan. 30. Bizonyára méltó volna, hogy a kigyelmed atyai gondviselését hálaadó voltommal hirdetném, de most nincs erőm hozzá, hanem igyekezni fogok, hogy mind kegyelmednek, mint szerelmes fiának vékony erőm szerint meg szolgálhassam. Csak súlyos fáradsággal mehet előre az ember, de a patvarián való sanyaruságos fáradságból eredett napokat a kigyelmedre való tekintetből sem számom eltölteni valamig kedves jóakarátja járul hozzá. Semmi örvendetes hír. Nyitra vármegye a töröktől való félelemben vigyázásban vagyon, miről a notárius uramnak bővebben írtam. Kívánom, hogy szerelmes fiával együtt láthassuk jó egészségekben.

Gittlik András.²⁾

III.

Szalakusz 1629. nov. 8. Eddig azért nem írtam uraságtoknak, mint kegyes patronusimnak, mert oly helyen lakom, hol sem utra járók

¹⁾ Kassa v. Itára 6291/130.

²⁾ Kassa v. Itára 6291/93.

sem más rendbeli emberek nem találkoztak, kiktől levelem elküldhettem volna. De ha nem irhattam is, azért az Uraságtok alázatos szolgája vagyok s kérem jóindulatjukat öregbitsék irántam. Mivel tudják, hogy itt élesem költséggel jár, alkalmatossággal küldjön valami keveset, meg tekintvén szegény Istenben elnyugodott atyámnak és egyéb atyámfiainak Uraságtok körül való forgolódását, kiknek nyomdokait követni s hasznos szolgájuk akarok lenni.¹⁾

XIX.

Almássy István végrendelete.

(Kelte, testamentumhallgatók, végrendeletének jellemzése. Hagyományai: a templomra, papokra, deákokra, kórházi szegényekre, bíróra, tanácsra, tanácsházra, a kapunál lévő szegényekre, magyar és német kántorra. Főörökösei Törös Péter gyermekei. Zegedy Gergely és családja mint örökösök. Mások. Fia emléke. Adósságok, követelesek. Háza népe, cselédei. Pótvégrendelet.)

Végrendelete 1635. jun. 20-ikán kelt. A hozzáfüggesztett toldalék, pótvégrendelet, ugyanazon év nov. 9-ikén. Írásba foglalták az akkori bíró *Köszögi Zócs Miklós* parancsából az Almássy házánál megjelent *Miskolczy Gergely, Gál György és Zócs Mátyás*. A pótvégrendelet megírása után 17 nappal (nov. 26 ikán) már Almássy nem volt életben, e napon készítették el javainak leltárát. Végrendeletét a városi tanácsülésben csak egy év múlva, 1636. nov. 23-ikán olvasták föl.

Igaz ugyan, hogy a régi végrendeleteknek bizonyos állandó formájuk szokott lenni; de ebben annyi egyéni vonatkozást találunk, hogy méltán tekinthetjük azon iratának, melyben lelkülete legjobban visszatükröződik.

Elején a halálsejtelem s az erős vallásos lélek nyilatkozik meg. Az egyház férfiai és a város feje iránti tiszteletét fejezi ki, midőn első sorban a papoknak, a kántoroknak és a tanácsnak hagyományoz kisebb-nagyobb összegeket. A bírónak aranyos kupát ad emlékül, a tanácsházra 12 ezüst poharat, melyet mulatságok alkalmával vegyenek elő s iganak belőle, megemlékezve a már porladozó hagyományozóról.

A közintézményekről, az iskolai deákokról, a kórházi és a város két kapuján ülő szegényekről sem feledkezik el. A bástyafal építésére 100 frtot, a nemes városra két nála zálogban lévő jobbágyot hagy és mindazt, a miről nem végrendelkezett s nála találnak.

Meghatóan nyilvánul végrendeletében idvezült felesége emléke és szerelmes, édes, idvezült fiának szeretete. Nemcsak fia gyermekkori tanítójának, hanem mindazoknak is, kik temetése vagy eltakarítása körül forgolódtak, hagy pénzt, gyűrűt.

¹⁾ Kassa v. Itára 6291/20.

Főörököse atyafiának *Liszikai Törös Péter* két gyermeke, Péter és Gyurka. Pénzt, Kassán az alsó kapunál lévő házát, alföldi és tarczali avagy másutt található szőlőit, Tarczalon levő házát és kőházzrészét, kassai szántóföldeit, rétjeit, a Nagy Pálról reá maradt házzrészeket mind rájuk hagyja s egy irás szerint:

Liszkán lakó Kökényesdi Judit asszony, Törös Péter özvegye, Péter és György anyja, elismeri, hogy ami javakat A. I. 1635. jun. 20. végrendeletében két fiának hagyott, a tanácstól átvette. Kassa, 1635. decz. 13. Aláírva ő, 2 fia és Zegedy György.¹⁾

A házat is stb. megkapták, mert egy szerződés szerint: az Almássytól örökölt házát, mely az alsó kapunál van s felső szomszédja Mészáros Sámuel, a másik Szabó Jakab, továbbá a hostáton levő gyümölcsöskerttel, szántóföldeivel, kaszáló réteivel, ezek között egyet kivéve évi 42 frtért bérbe adja Doby Istvánnak. Kassa 1635 decz. 19.²⁾

Utánuk legtöbbet hagy sógorára, Zegedi Gergelyre, feleségére és öregbik fiára: 2 szekeres lovat, fia két paripáját, bőrös szekerét, kocsiját, majorját a majorsággal, térharaszti szőlőjét, pénzt, kardot stb. hagy rájuk.

A többi, esetleg találtató atyafiaknak, komájának Pereghdi Istvánnak hites öcsésének Lánczy Gergely viczeispánnak, testamentomhallgatóknak, a kik betegsége ideje alatt gondozták, felesége által örökbe fogadott szolgálóleánynak lakadalmára, az öreg és fiatal cselédeknek, inasának, szolgálójának szintén hagy kisebb-nagyobb összegeket s az előbbieknél különféle tárgyakat is.

Tóth Pál maradékát kivéve senkinek sem adósa, legfeljebb csak kisebb összegekkel azokat elégiítsék ki. Neki Rott Gáspár tartozik. Ezekre vonatkozó iratai rendben és együtt vannak a veres Regestrumban. Végül a bírótól és a nemes tanácstól bocsánatot kér, ha megbántotta őket, a minthogy ő is megbocsát mindenkinek. Temessék el tisztességesen őt, ki a várost 27 éven át híven, jámborul szolgálta.

Végrendeletének szövege így hangzik:

Én, *Almássy István*, testemben noha beteges állapottal és a halálnak útjára indult sorssal vagyok: mindazonáltal értelmem és elmém helyén lévén, hálákat adok az én mennyei szent Atyámnak: Mindennemű velem való jó tetteiért s reám, bűnös fiára kiterjesztett lelki és testi áldásaiért, hogy engem anyám méhétől fogván megőrizvén, oltalmazván, tartott, táplált és gondomat viselte és a pogányságnak setétségéből az ő szent evangéliuma által elmémet megvilágosítván és az igaz keresztény hitben

1) Kassa v. levéltára 6553.

2) Kassa v. levéltára 6565.

részeltetvén, az ő vitézkedő anyaszentegyházának társaságában beálatott és az úr Jézus Krisztus által az örök kárhozattól megváltatván, fiává fogadott és az örök életnek bírására elválasztott. Ilyen hittel lévén, lelkemet az én üdvözítő Krisztusomnak ajánlom s testemet a földbe való temetésre a jövő reménysége alatt hagyván, az én kicsiny javaimból teszek ilyen testamentomot és szabados dispositiót.

Először hagyok az Istennek szent *templomának* épületire készpénzt f. 100

Másodsor az egyházi *praedikátoroknak* úgy mint *Kótay Jakab*¹⁾ uramnak *Raus Joachim* (német elsőpap) uramnak, *Saiden Foden* (tulajdonképen Schebenboden, német másodpap) uramnak *Geönczy Mihály* (magyarpap) uramnak és a tót praedikátornak hagyok egyiknek-egyiknek öt-öt rallért, az mely teszen no 25 egész tallért f. 45

A scholában tanuló *deákoknak* hagyok „ 25

Az iskolában való *szegényeknek* is hagyok „ 50

Az én becsületes *bíró uramnak* ő kegyelmének egy összejáró régi forma aranyas kupát, a melynek a foglalójában vagyon fehér ezüst karika forma.

A nemes *tanácsnak* hagyok közönségesen ő kegyelmeknek 100 tallért f. 180

Item mégis hagyok emlékezetre a becsületes nemes tanácsházra, a ki mindenkor ott fenn a fizető urak kezénél álljon és maradjon és a mikor kivántatik, vétessen elő az ő kegyelmek multságának idején, no 12 összejáró ezüst poharakat, a kiken a magunk czimere is vagyon, úgy remélem, hogy 15 vagy 16 girat nyomnak, de ezektől nem igen hibálnak, a szélik mindeniknek aranyas.²⁾

Item a *bástya* épületire hagyok jó akaratomból készpénzt f. 100

Item a két kapun ülő *szegényeknek* hagyok 12

Item a *magyar kántornak* hagyok 2 tallért a *német kántornak* is hagyok 2 tallért f. 20

Liszkaay Törös Péter atyámfiának két gyermekének, Péternek és Gyurkának, hagyok egyiknek no 100 aranyat, item 50—50 tallért úgy mint Gyurkának is 100 aranyat és 50 tallért, Péternek is 100 aranyat és 50 tallért.

Item a kassai városban levő házamat az alsó kapunál, kinek felső

1) Alvinczy utódja a kassai főpapságban, erős, lutheranus érzésű, ki heves küzdelmet indított a reformátusok elnyomására. Révész: 100 éves küzdelem a kassai ref. egyh. megalakulásáért. A 30. laptól.

2) E poharakból adott a tanács kedveskedésül egyet méltóságos *Csicseri Orosz Pál* generális uramnak, midőn Rabutin ostroma alól megszabadult a város. Jkönyv. 1706 jan. 17. Mihalik: Kassa ötvöss. 75. lap.

szomszédja *Gombkötő György*, az alsó szomszédja pedig *Ventey Ferencz*.

Item *Törös Péterné asszonyomnak*, anyjoknak hagyok no 25 egész tallért f. 45

Item az odalen való alföldi szőlőbeli örökségemből, Tarczalt avagy más helyeken találtatnának lenni, a kik engemet de jure illetnének, melyeket magam kerestem, avagy az idvezült feleségemről és idvezült szerelmes édes fiamról én reám maradtanak, azokat is hagyom *Törös Péter* atyámfia megnevezett két fiának, Péternek és Gyurkának u. m. a Tarczalon levő s magam keresett házzal együtt. Item a Tarczalon levő kőházbeli részemet is nekik hagyom.

Item a kassai határban lévő szántóföldeimet is és réteimet is, ezeket is nekik hagyom.

Item a városban a piacon napnyugat felül való szeren lévő házbeli részemet is, a *Nagy Pálról* reánk maradt házrészeket, az melyet a jövendőben ki kell keresni város törvénye szerint, ezeket hagyom közönségesen az atyafiaknak, osztozzanak rajta egyaránt.

Item *Zegedi Gergely* uramnak jóakaró sógor uramnak két szekeres lovat, az üdvözült szerelmes fiamnak két paripáját is neki hagyom, a mellett bőrös szekereimet, könnyü kocsimat, az alsó hostáton Ludmány-utczában való major házamat, benne való minden majorsággal egyetemben, a melynek felső szomszédja a *Vak Istók* háza, alsó szomszédja pedig a *Bodnár Gergelyné* kerte vagyon.

Item mégis hagyok ő kegyelmének feleségének, gyermekének a kassai hegyen Térharaszton való szőlő örökségemet, épen mind valamint én szereztem össze őket mind a szerint.

Item mégis hagyok *Zegedy Gergely* uramnak magának hagyok no. 50 aranyat. A feleségének asszonyomnak hagyok egy sarneros (?) aranyas pártaövet.

Item az öregebbik fiának hagyok egy veres bársony hüvelyes aranyas kardot. A kisebbik fiának hagyok egy öreg merő aranyas botot.

Ami pedig a többi atyafiak dolgát illeti, akik lennének avagy találtatnának mind atyai mint anyai ágról, azoknak hagyok közönségesen f. 100

Item *Pereghdi István* uramnak ő kegyelmének, minthogy ő kegyelme nekem eleitől fogva jóakaró komámuram volt, emlékezetre hagyok egy tiz arany nyomó aranyat ő kegyelmét kérem, vegye jó néven az jó akaratot.

Item a mostani viczeispán uramnak (vármegyei alispán), *Lánczy Gergely* uramnak, mint hites öcsémnek hagyok 60 egész tallért f. 108

Item egy aranyos ezüstös zöld czápával borított kardot.

Az ő kegyelme feleségének is hagyok egy vduari (udvari) formán csinált partaövet, a melyben türkiz formák vannak, hosszú láncz vagyon rajta arany lánczos formára és a végén vagyon mintegy fél tallér aranyas.

Item mégis akik körülötten forgolódtak beteges állapotomban, azoknak is hagyok elsőben is Simándi Borbély János uramnak húsz tallért

Item *Pattkay Borbély Jánosnak* is hagyok tíz egész tallért 18

Nádaskay Szabó Jánosnak is hagyok készpénzt 25

Item az eperjesi kántor, aki volt *Mogyorósi János deák*, mivel hogy az idvözült fiamnak gyermekkorában pedagogusa volt, neki is hagyok 25 egész tallért

Item akik az idvezült fiamnak temetése avagy eltakarítása idején gondviselésekkel jelen voltak, elsőben *Miskoczy Gergelyné* asszonyomnak hagyok egy gyémántos arany gyűrűt. Item egy smaragdos gyűrűt.

Item *Kalmár Györgyné* asszonyomnak is hagyok egy gyémántos arany gyűrűt más arany gyűrűvel együtt.

Item *Vásárhelyi Pálné* asszonyomnak is hagyok két arany gyűrűt

Item adósságaim vagynak, volnának is, valami aprólékosak is, a kiket én elő nem számlálhatok, megtalálni a jegyzésekben a többi között jövedőben.

Ennek felette *Róth Gáspár* uram (kereskedő és tanácsos) adós, így jut eszembe 800 frtommal, úgy vagyon, hogy vagyon vásárlás az ő kegyelme boltjában arra, azt kitudván abból a summából, a többit fizesse meg ő kegyelme.

A *Tóth Pál* mardékinak én is hagyok adós, a melyet igaz számvetés szerint maradtam adósa vele, mikor számot vetettünk *Atal István* urammal, *Melda Gergely*-lyel, *Portörő István*-nal és *Udvari István* uramékkal, hétszáz és egynéhány frttal, a melyet ő kegyelmek annak utána engedtenek épen 700 frtra, melyet eddig is megadtam volna nekik, csak ők egymás közt alkhattanak volna meg rajta, mindazonáltal én összecsináltattam és készen vagyon, valamikor kívántatik adják meg nekik.

Item a mi a bécsi németek állapotját illeti, *Bocskay* fejedelem idejében, akiknek adós voltam volna, adóságokat rajtam kivevén, megfizettem, kiről igaz quietantiaim is vagynak, némelyekkel contraháltam volt is. Remélem azokat is inkább mind megfizettem, vannak azokról való irások, a veres regestomban lévő leveleim között.

A mi a magam házam népem és cselédemet illeti, szolgál, szolgáló dolga, a szegődött szolgálóimnak, szolgálóimnak fizessenek meg, kinek mivel tartozom igazán.

Egy Mihók nevű szolgám vagyon, annak hagyok 32 frtot... f. 32
Item egy öltöző karasia ruhát is adjanak neki.

Az idvezült feleségem, a mely szolgálót tartott örökben, *Margitot*,
annak adjanak lakadalmára 50 frtot f. 50

Más egy régi szolgálóm is van, *Anna* nevű, annak is adjanak f. 8
Paxi János nevű szolgámat is elégítsék meg.

Mostan fogadtam volt egy öreg asszonyt, annak is adják meg illendő
jutalmát, a mit érdemel.

A testamentom hallgató uraimnak hagyok 24 aranyat.

Anno 1635. die 15. 9.-bris.

Ezen ő kegyelme testamentomát minden részeiben kívánván, hogy
helyben maradjon, legált ujabban ezekhez így a mint következik.

Sáros vármegyében *Segnien Ábrahám'an* van két jobbágyom, a
melyet én is zálogosképpen bírok 200 arany frtban, ezeket a nemes
város számára hagyom, aki le akarja tenni az árát váltsa ki, a pénze
legyen a nemes városé.

Item az alsó kapunál való kertemet, a Nagy Pál kertje mellett,
azt is az én házamhoz hagyom, a kis utcában egy rész kert van, azt
is a házamhoz hagyom.

Item mégis hagyok *Zegedi Gergelynek* 50 aranyat, egy vont ara-
nyas paplant, item egy aranyas hegyestört és egy aranyas pallost.

Vásárhelyi Pál uramnak is hagyók 50 egész tallért f. 90

Ezeket kivül a mik találatnak, maradjon a város törvénye szerint
a nemes városra.

Gombkötő Jánosnak és Köszörös Zabó Jánosnak adjanak 3—3 ara-
nyat, a kik előtt concludalta az ő testamentomát.

Dorkó Asszonynak, az öreg asszonynak valamiben szegődsége
vagyon, mind meg fizessenek neki.

Nádaskay Zabó Jánosnak hagyok mégis az előtti pénzhez s adják
meg neki azzal együtt f. 10

Az *Istók* nevű inasomnak adjanak egy dolmányának való karasia
posztót.

Ezeknek utána kérem azon bíró uramat és a nemes tanácsot, hogy
ő kegyelmek mind fejenkint megbocsássanak, én is megbocsátok szívem
szerént, ő kegyelmek u. m. a becsületes nemes tanács tisztességesen
temessenek el, lám én is jámbor szolgálja voltam ő kegyelmeknek és
ennek a nemes Kassa városnak 27 esztendeig, kérem azon is ő kegyel-
meket, hogy az én atyámfiaimnak legyenek oltalmazói.

És így végezte volt néhai *Almássy István* Uram az ő utolsó aka-
ratját és testamentomát, melynek nagyobb bizonyására mi felől speci-

ficalt bíró urunktól rendeltetett személyeknek kezünk írásával és elő pecsétünkkel erősítettünk meg. Datum Cassoviae et Anno ut supra nottis. Miskolczy Gergely (p) Gáll György (p) Szöcs Mátyas. (p) Ez utóbbi csak keze keresztvonását tette oda.

XX.

Javainak leltára.

(Leltárírók. Kézpénz. Arany- és ezüstmarhák. Fegyverszerszámok. Férf ruhák, konyhaszerszámok. Női ruhaneműek. Ládák. Gabonaneműek. Major, kert, szőlő, szántóföld. Adósságok.)

Az akkori kassai bíró, *Köszegi Szöcs Miklós* megbízásából *Róth Gáspár*, *Peregdi István*, *Debreczeny Mihály*, *Gombkötő János* és *Intibibus Mihály* 1635 nov. 26. az elhunyt Almássy István házánál megjelentek s mindenféle javait és tartozásait számonvették és összeírták.

Kézpénzt találtak 6930 f. és 6 denárt. Érdekes, hogy hányféle pénz foroghatott ez időben közkezen, mikor itt aranyat, tallért, 12 pénzes garast, ó apró pénzt, régi magyar fillért, régi jóféle 3 pénzes garast, 18 pénzes garast, ó poltura pénzt, 6 pénzes dutkát, körmöczi jó aprópénzt, császárgarast, régi pénzes polturát, bitkőczi polturát találtak. S mily lassu lehetett a gazdasági élet vérkeringése, midőn ennyi készpénz hevert egy-egy embernél.

Az *aranymarhákat* nem írják össze, mert azokat a végrendeletben mind odaadományozta. Azonban *ezüstmarhája* szép számmal és nagy bőséggel van, összesen 786 f. 33 d. értékben.

Magából ebből az egy adatból, az ezüstneműek e nagy számából is kiviláglik, hogy gazdag ember volt Almássy István, különben ilyen jobbára fényüzési cikkre nem tudott volna annyit költeni. Hain Miklós lőcsei neves kereskedő 1653-ban csak 410 frt. 13¹/₂ denár ezüstneműt hagy hátra, sőt Zabler Jób. ev. lelkésznek (1665) sincs annyija mint Almássynak: 623 f. 80 d. értékű. (Demkó: Fm. városok a XV—VIII. sz.) A jómódu polgárcsaládok már abban az időben is épen oly büszkék voltak arany- és ezüstneműikre, mint a nemesek. Ezek voltak a családi kincsek, melyek nemzedékről nemzedékre szállottak s miket lakomák, ünnepélyes összejövetelek alkalmával ép oly kegyelettel mint büszkeséggel vettek elő.

Bizonyára az akkori ötvösmesterség és izlés szempontjából sem lesz érdektelen egész terjedelmében közölni a leltár e pontját; de főképen pedig azért, hogy Almássynak mintegy házába, házi fölszerelésébe pillantsunk be.

Elsőben is vagyon egy födeles aranyas kupa, kinek födelén egy paizs emberkép vagyon, nyom girát 5 ¹ / ₂ , per f. 12	66 f.
Egy födeletlen aranyas kupa nyom girát 4, latot 4, giráját per 12	51 f.
Egy összejáró aranyos kupapohár viseltes, nyom 2 g. és 15 latot	35 f. 25 d.
Más összejáró aranyos kisded pohár nyom girát 2 ¹ / ₂ p. f. 12	30 f.
Egy lábas aranyos pontos pohár, nyom 1 girát 4 latot, per f.	15 f.
Más kisded pontos aranyos, kerekded pohár, nyom latot 10, nehezéket 2	8 f.
Kisded szerecsendió pohár, nyom girát 1, latot 2	9 f.
Egy kis meszelyes fehér kannácska, nyom g. 1, l. 12	21 f.
3 egy módu aranyos szélü serleg pohár, nyom girát 4 latot 4	51 f.
Egy udvari lábas verfely és belül aranyos pohár nyom girát 5, latot 4	27 f.
1 aranyos csésze kívül, belül aranyos nyom g. 2, l. 2	26 f. 13 d.
1 serleg fehér pohár, nyom g. 3, l. 2	37 f. 50 d.
1 kisded pohár patikáriusnak való nyom l. 10	7 f. 50 d.
1 sótartó nyom g. 1	12 f.
1 db ezüst, bot végére való nyom l. 6	4 f. 50 d.
12 kanál egyformára csináltak a végén mintegy hármás gombforma, nyomnak g. 2, l. 15	35 f. 25 d.
2 ezüst kanál, a végén öreg aranyos gomb vagyon nyom 5 l.	3 f. 75 d.
8 ezüst kanál egy néhányféle forma, nyomnak girát 2, latot 15	23 f. 85 d.
1 fehér maiczu (zománchos) aranyos pártáöv gyártott türkiszos nyom g. 3, latot 1	36 f. 75 d.
Más gyöngyös aranyos pártáöv ezüst maiczu türkiszos nyom g. 3	36 f.
Egy görögös bogláros aranyos pártáöv, nyom g. 4, l. 7	53 f. 25 d.
Egy kisded " " " " g. 2, l. 1	22 f. 35 d.
1 ezüst maiczu (zománchos) aranyos lánczu pártáöv, nyom g. 1, l. 4	27 f.
1 kis ezüst maiczu gyöngyös aranyos pártáöv, g. 1 ¹ / ₂	18 f.
1 ezüst maiczu pártáövecske, nyom g. 1, l. 4	15 f.
Más viselt pártáövecske, nyom l. 15	11 f. 25 d.
Egy pártáöv arany lánczformára csinált aranyos nyom g. 3, l. 4	39 f.
3 aranyas kэшüvely, nyomnak g. 1	12 f.
5 bokor régiforma gyöngyös aranyos kapesok, g. 1 ¹ / ₂	18 f.
Vagyon egy gyöngyláncz arany boglárokkal összefoglalva, nyom l. 8	64 f.

Summája az ezüst marhának 786 f. 33 d.

*Fegyverszerszáma*it a végrendeletben találjuk felsorolva, mind odaadományozta.

A régi polgárok katonák is voltak, hadi gyakorlatokat tartottak, a várost a falakról, a czéhek szerint megosztott tornyokból az ellenség ellenök védelmezték. Innen magyarázható, hogy 90 frt 15 denár értékű katonai szerszámot találtak Almássy hagyatéka közt. És pedig a következőket:

1 pánczélujj vászna nélkül	1 f. 50 d.
Más „	1 f.
2 bokor kengyelvas szíjastul	2 f.
2 uj hám hátulsó lovakra felvastul, 2 ó hámmal együtt	6 f.
1 bokor uj pisztoly tokostul	12 f.
1 pulhás puska tokostul	4 f.
1 bokor viselt rozsdás karvas	50 d.
1 rezes aranyos kantár ingestől	4 f.
2 kopjatok	15 d.
1 csigás fék agy szigyelöstől	50 d.
1 katonanyereg	3 f.

Számbaveszik a hátramaradt *férfiruhákat*. Ezekben nem nagy bőséget találunk, a mi van is, viseltes, kopott. De hát öreg, beteges ember volt már, Almássy nem csoda, ha nem is öltözködött valami diszesen. Az is lehet különben, hogy ruháinak egy része eltűnt, a mint az ilyen alkalmakkor megesik, mert ennyi ruha kevés lett volna.

Találták ezeket:

Egy csonka ujjú fekete viselt mente	6 f.
Perpetuából csinált fekete szorító mente elegy-belegy ruhával bélelt	6 f.
1 viselt fekete mentécske	1 f.
1 veres bagariával bélelt mente shallasin	14 f.
1 veres viselt failongis mente	2 f.
2 dolmány alá való foszlány, tafotából csinált	6 f.
1 zöld failongis viselt mente	10 f.
1 viselt zöld dolmány tafotával bélelt	8 f.
1 zöld fajlondis régi mohos mente	7 f.
1 kék viselt fajlondis dolmány	10 j.
1 „ „ „ mente tatármoharral bélelt	5 f.
1 viselt aranyos paplan	25 f.
1 kised tengerszin tafotakerületű paplan	10 f.
1 viselt körpaplan	4 f.
1 más annál viseltebb körpaplan	3 f.

1 failongis nadrág	2 f.
1 veres viselt szőnyeg	3 f.
1 fejér	3 f.
	<u>Összesen 125 f.</u>

Néhány „asszonyembőr“ ruhát is találtak, mik valószínűleg feleségéről maradtak még meg:

1 kék tabát viselt vállanélkül vaió szoknya	10 f.
2 viselt veres régiforma kamuka szoknya	20 f.
1 török muhar szoknya, molyette	4 f.
1 régiforma mohos gránátpalást	6 f.

„Fehérruha“ (fehérnemű) még elég bőven van, köztük némelyek igen szépek és drágák, emlékei és maradványai a fehérneműire büszke, gondos, jómódú háziasszonyoknak.

4 krakkói abrosz p. d. 150	6 f.
21 házi vászon abrosz p. 125	26 f. 25 d.
17 „ „ „ „ 70	11 f. 90 d.
1 táblára való temérdek abrosz	1 f. 50 d.
1 veres selymes abrosz viselt	2 f.
1 abrosz szederjes selyemmel varrott	2 f.
1 „ zöld „ „	2 f. 50 d.
1 varrott kendő kezkenő	2 f. 50 d.
1 reczés kendő	1 f. 20 d.
1 uj reczés lepedő	6 f.
1 viselt reczés lepedő	1 f. 50 d.
2 vászon lepedő, igen viseltes	1 f.
1 igen hitvány reczés lepedő	1 f.
3 aranyos párnahaj	30 f.
4 „ „ p. f. 6	24 f.
1 aranyos reczés párnahaj	3 f.
13 imegvállak, egyelmással p. 52 d.	9 f. 75 d.
1 temérdek viselt előruha aranyos	2 f.
Más aranyos viseltes előruha	2 f.
1 régi viselt előruha 3 rendben, alja varrásos	1 f.
1 fehér varrásos csipkés előruha	1 f.
1 „ közepes „ „	1 f.
1 viselt előruha aranyos reczével	1 f. 50 d.
1 hitvány előkötő	33 d.
1 előruha fejér ezérnával, virágok vannak rávarrva	1 f. 50 d.
1 török varrásos párnahajforma	50 d.

1 igen viselt előruha	25 d.
24 lat viselt aranyprém	24 f.
1 gyöngyös tüzes	8 f.
1 viselt selyemöv	3 f.
5 viselt főalj párnák egygyel-mással	5 f.
5 „ derekalj „ „ „	8 f.
Összesen	129 f. 30 d.

Az időben közönségesen ólomedényeket használtak. Ezek összesen 150 fontot nyomtak, fontját 33 denárra számítva, az egészet 49 f. 50 denárra becsülte.

A falon függő órát 10 frtra értékelték.

A konyhaszerszámok, pinczetokok, vasszerszámok jegyzéke a következő :

4 lábasserpenyő konyhára való	80 d.
2 kanás viseltes vasfazék	50 d.
2 kisebb középszerű vasfazék	50 d.
2 mosdómedencze veresrézből	20 d.
1 kis rézmozsár	50 d.
1 viselt brónnanna	15 d.
1 vass merengelő	10 d.
2 igen viselt bárd, konyhára való	50 d.
2 viselt vasfedő és egy vagdaló	8 d.
59 tulner kristályüveg (tulni?)	1 f.
1 lábas pecsenyesütő vas	75 d.
2 viselt pinczetok felemás palaczkkal	1 f.
4 fehér karszék egygyel-mással	60 d.
2 zöld karszék egy-egy emberre való	40 d.
1 fehér egyes szék egy emberre való	20 d.
1 viselt zöld nyoszolya	40 d.
1 egyes karszék viselt	20 d.
2 üveg lámpás	1 f.
3 pávalegyezők, egygyel-mással	3 f.
Összesen	10 f. 78 d.

A hagyaték közt különféle ládákat is találtak, miket 23 f. 5 d.-ra becsültek. És pedig : öreg rakott ládát fehérruha számára, 3 kocsiládát, egy viseltes kalmárládát, hosszú zöld és fehér ládát, mikben edények vannak, krakkai tintás ládát stb.

Gabonát találtak 63¹/₂ köblöt p. 75 d., 47 f. 25 d., zabot 132 köblöt p. 33 d., 43 f. 56 d., összesen 90 f. 81 denár értékben.

Megemlíti még a leltár a Ludmány-utczai majort kerttel, a városban lévő házat, a Felharaszt hegyen lévő szőlőt és szántóföldeket, miket szintén elhagyományozott.

Aztán összes adósságait s a végrendeletben különféle célokra hagyott összegeket írják össze, miket a bíró uram előtt kifizetett s mik 5380 f. 4 denárt tesznek a temetési költséggel együtt. Nevezetesebb pontok ebből: *Patikárius Jánosnak* a tilalom szerint 36 frt, a két ház adójába 35 frt, a borért mit egyszer-másszor a városházáról elhordatott, 33 frt. Temetésére a bíró a magáéból adott 50 f. 90 d. A minczházba (pénzverőházba) adós volt 600 frttal.
